

Foto: Wenche M. Wangen

Innhold

- Nei, TUBFRIM er ikke nedlagt
- Tøyengata – et nyrikt stykke Norge
- Skjulte Grosch-skatter i Storgata
- Intervju med ordføreren
- Uret ved Universitetsplassen
- Statuene på Universitetsplassen
- Akershus slott og festning
- Norrøn mytologi – Skiguden Ull
- Munch på Tøyen – en sjokkerende beretning
- Munch i Universitetets Aula.
- Navnet er Operatunnelen
- Området rundt Solli plass
- Karl Johan
- 3. juni 2011 - Brann og redning 150 år.
- Kvinnedag, Rogstad og Bonnevie i jubileumsåret 2011
- Østensjøvannet
- Alnaelva, en av Oslos viktigste, men "glemte" elver.
- Guidefilosofi – et hjertesukk
- Ekeberg – Oslos viktigste fjell
- Hvordan Frammuseet ble til og Framkomitéens rolle.
- Statsbesøk på Fram.
- Kirkerovet i Mariakirken i Oslo høsten 1529
- Eksplosjonsulykken i Kings Bay-gruven på Svalbard
- Politiske ettervirkninger av Kings Bay-ulykken

STYRET I OSLO GUIDEFORENING

Styret i Oslo Guideforening
2010/11:
**Inger-Johanne Bryde
(leder)**
Bygdøy Alle 33B,
0262 OSLO.
mobil 984 12 662
blubs24@hotmail.com
styret@osloguideforening.no

**Marie B. Berg
(nestleder)**
Furulundsvn. 20
0282 OSLO
tlf. 22 50 71 54 privat
mobil 922 99 898
marie.berg@gmail.com

**Marianne Nygaard Larsen
(sekretær)**
P. T. Mallings vei 58B
0286 OSLO
tlf. 22 54 81 79
mobil 908 87 995
hcnygaar@online.no

Arild Eugen Johansen
(styremedlem)
Nadderudåsen 15
1357 Bekkestua
tlf. 67 14 48 21
mobil 901 29 454
arildeugen@mac.com

**Eldrid Folkesson
(kasserer)**
Grevlingstien 2B
3188 HORTEN
tlf. 33 04 18 99
mobil 922 57 697
eldrid.folkesson@heit.no

Kirsten Elmar Mikkelsen
(varamedlem)
Silurveien 42
0380 OSLO
tlf. 22 55 44 88
rokem@combitel.no

Albert Sandnes
(varamedlem)
Leiv Eirikssons gt 7,
0271 OSLO
mobil 907 09 919
as@le7.no

REDAKSJONEN I KILDEN

**Wenche
Wangen**

Redaktør
Utdannet guide:1997/2009
Guider på: tysk og norsk
Grindbakken 14
0764 OSLO
tlf. 21 91 69 50
mobil 997 09 115
wenchew@hotmail.com

**Brit
Hasvoll**

Redaksjonsmedlem
Utdannet guide i 1976. Guider på
engelsk, spansk og tysk.
Sofies gt. 66 c
0168 OSLO
tlf. 22 69 47 03
mobil 924 60 565
bhasvoll@online.no eller
brh@mfa.no

**Arild Eugen
Johansen**

Web- og layoutansvarlig
Utdannet guide i 2007. Guider på
engelsk.
Styremedlem.
Nadderudåsen 15
1357 BEKKESTUA
tlf. 67 14 48 21
mobil 901 29 454
arildeugen@mac.com

**Aud
Vigtel**

Redaksjonsmedlem
Utdannet guide i 2001. Guider på
engelsk og fransk.
Gamle Drammensvei 41,
1369 Stabekk
tlf. 67 12 31 81
mobil 916 48 383
aevigtel@online.no

INNHALDSFORTEGNELSE

Norges Guideforbunds landsmøte/årsmøte 2011	5
Tøyengata – et nyrikt stykke Norge av Tone Huse. <i>Wenche M. Wangen</i>	6
Skjulte Grosch-skatter i Storgata. <i>Wenche M. Wangen</i>	7
Intervju med ordføreren. <i>Berit Lindstad Fagerbakk</i>	8
Uret ved Universitetsplassen. <i>Aud Vigtel</i>	9
Statuene på Universitetsplassen. <i>Aud Vigtel</i>	9
Akershus slott og festning. <i>Jarle Tollefsrud</i>	10
Norrøn mytologi – Skiguden Ull. <i>Berit Lindstad Fagerbakk</i>	11
Munch på Tøyen – en sjokkerende beretning. <i>Arild Eugen Johansen</i>	12
Munch i Universitetets aula. <i>Wenche M. Wangen</i>	12
Navnet er Operatunnelen. <i>Wenche M. Wangen</i>	13
Turistene vil delta i sorgen. Faksimile fra Aftenposten av <i>Randi Baadstø</i>	13
Området rundt Solli plass. <i>Berit Lindstad Fagerbakk</i>	14
Karl Johan. <i>Wenche M. Wangen</i>	15
3. juni 2011 - Brann og redning 150 år. <i>Wenche M. Wangen</i>	16
Kvinnedag, Rogstad og Bonnevie i jubileumsåret 2011. <i>Wenche M. Wangen</i>	16
Østensjøvannet. <i>Brit Hasvoll</i>	18
Alnaelva, en av Oslos viktigste, men ”glemte” elver. <i>Arild Eugen Johansen</i>	19
Guidefilosofi – et hjertesukk. <i>Anne Merete Knap</i>	20
Frognerparkens venner	20
Ekeberg - Oslos viktigste fjell. <i>Wenche M. Wangen</i>	22
Hvordan Frammuseet ble til og Framkomitéens rolle. <i>Olav Orheim</i>	25
Statsbesøk på Fram. <i>Aud Vigtel</i>	25
Kirkerovet i Mariakirken i Oslo høsten 1529. <i>Ole Jørgen Benedictow</i>	26
Ekspløsjonsulykken i Kings Bay-gruven på Svalbard. <i>Tom Myran</i>	26
Politiske ettervirkninger av Kings Bay-ulykken. <i>Per Morten Vigtel</i>	27

Redaktøren har ordet

Ja vi elsker dette landet!

Da 150.000 mennesker var samlet på Rådhusplassen i Oslo mandag 25. juli i anledning terroraksjonene, var deres svar Norges nasjonalsang. Det var ikke rop om hevn og maktbruk, men ønske om kjærlighet og oppslutning om det norske demokratiets fundamentale verdier.

Det samme budskapet gir også de politiske partiene fra høyre til venstre – oppslutning om felles verdier, demokrati og mangfold. På samme måte som det norske politiske system kom styrket ut av den andre verdenskrigen, kan Norge som nasjon med de grunnleggende verdier som vårt politiske system bygger på, komme styrket ut av denne krisen.

Rosen er blitt symbol på samhold.

Den norske folkesjelen er i det siste blitt beskrevet med ord som solidaritet, medmenneskelighet og omtanke. Blomsterdemonstrasjonen eller rosetoget på Rådhusplassen 25. juli er blitt stående som vårt svar på terroranslaget. Ikke hevn, ikke hat, ingen lynsjing og ingen krav om dødsstraff, men mer åpenhet, mer demokrati og mer humanitet. Men ikke naivitet, sa statsminister Jens Stoltenberg.

Selv var jeg på jobb lørdag 23.07. Det var en spesiell dag! Jeg hadde to grupper den dagen ---

To cruiseskip kansellerte uken etterpå, men ellers har vi ikke merket noe nedgang i utenlandske besøkende. Folk fra alle kanter har valgfart til Oslo for å vise sin støtte og medfølelse. Det har nok vært et sterkt inntrykk for utenlandske turister å se og oppleve blomsterhavet foran domkirken, og følge den helt spesielle atmosfæren som rådet i byen i ukene etterpå. Forsidebildet ble tatt om kvelden 27. juli.

Livet går videre og hverdagen begynnerså smått å innhente oss. Jubileene i 2011 fortsetter. Kilden bringer mer om Polaråret og universitetsjubileet. I avdelingen for polarstoff har vi med både statsbesøk på Fram og om den store gruveulykken på Svalbard i 1962. Universitetsjubileet fortsetter med uforminsket styrke, og vi ser på uret og statuene på Universitetsplassen.

Visste du at det er uret som står plassert i vinduet ut mot Karl Johansgate som har gitt bygningen dets kallenavn?

I tillegg er Brann og redningsetaten 150 år i år. Og det er også 100 år siden den første kvinne møtte på Stortinget.

I dette nummeret kan du lese om alt fra de faste klipper i byen til den nye trenden med gentrifisering. Klippene i byen vår er Ekeberg og Akershus festning. Gentrifiseringen skjer i de østlige deler av sentrum, som Tøyengata. Grønland som en gang var syndens pøl, er i dag et vindu til det flerkulturelle samfunnet. Vinduet inn til dette mangfoldet ligger vis a vis Oslos største transformasjonsområde. Oslos ansikt er i ferd med å forandres radikalt. Vi som guider får høre umiddelbare kommentarer fra turistene på Oslos forvandling. Flere grupper av cruiseturister har i sommer uttrykt sin forskrekkelse over og sin medlidenhet med Osloborgerne når de ser den massive utbyggingen i Bjørvika.

Byplanlegging er et eget fag innen arkitektstudiet. De mest kjente byplanlegger i Oslo er Harald Hardråde, Håkon V Magnusson og Christian IV. Men var Karl Johan byens fjerde grunnlegger?

Christian H. Grosch var statskonduktør – datidens tittel på byplansjef. Han har satt sitt preg på byen i det store og hele, men også mindre arbeider. Her forteller vi om store institusjonsbygg på Solli plass og skjulte Grosch-skatter midt i sentrum.

Mellom byens to klipper har Oslos viktigste elver sine utløp. Akerselva er den mest kjente, men Alnaelva har også sin historie. Denne er i ferd med å komme opp i dagen igjen i forbindelse med Alna Miljøpark.

Akershus slott og festning er den eneste festning som har vært i bruk i over 700 år. Innenfor dette området, som rommer 900 kontorer og er så stort som 14 fotballplasser, kan man fortelle store deler av Norges historie. Guideforeningen var invitert til en interessant omvisning inne på slottet.

Busshjørnet er denne gangen erstattet av et eksklusivt intervju med ordfører Fabian Stang.

God fornøyelse!

Wenche M. Wangen

Nei, TUBFRIM er ikke nedlagt

Det er sikkert mange av oss som har samlet og sendt brukte frimerker til TUBFRIM på Nesbyen i årevis, men kanskje det har dabbet av de siste årene?

TUBFRIM lever i beste velgående, d.v.s. de får ikke nok frimerker!

For å sitere hjemmesiden til TUBFRIM:

”Hva overskuddet brukes til.

I henhold til TUBFRIMs vedtekter skal halvparten av overskuddet brukes til bekjempelse av tuberkulose. Den andre halvparten skal brukes til trivselsfremmende tiltak for funksjonshemmede og funksjonsfriske barn og unge i Norge.

NASJONALFORENINGEN FOR FOLKEHELSEN eier TUBFRIM og foretar fordelingen av overskuddet.

Beløp til utdeling for året 2010 ble kr 650.000,-.

Midlene blir fordelt etter søknadsfristen 15. mars, til foreninger, grupper og lag, i henhold til TUBFRIMs vedtekter.

Vårt ønske er at mange flere vil samle brukte frimerker til oss, også de som ikke mottar så mange frimerker. Det er nå en gang slik at ”mange bekker små gir en stor å”.

Selv om dere ikke mottar mer enn 20-30 frimerker i året, ta vare på de dere får og send dem til TUBFRIM en gang i blant. Mengden med post og bruk av frimerker minker litt hvert år, og derfor er det nå viktigere enn noen gang å ta vare på alle frimerker som er i omløp.

Husk at 10 frimerker/telekort er 10 flere enn ingen!”

De tar imot frimerker, eldre konvolutter, postkort/prospektkort, ubrukte frimerker, telekort, ring kontantkort og andre kort i ”kredittkortformat”.

Se mer på www.tubfrim.no

Arild Eugen Johansen

**OSLO
GUIDEFORENING**
Postboks 1691 Vika, 0120 OSLO
c/o Oslo Guideservice AS
Akershusstranda 35, 0150 OSLO
post@osloguideforening.no
Medlemsskapskonto: 9235 12 80486
Web: <http://www.osloguideforening.no>

Lederen har ordet:

Kjære alle sammen.

Fredag 22. 7. skjedde det vi aldri håpet ville ramme oss som nasjon: En terrorhandling på norsk jord.

Selv var jeg ute og guidet og var vitne til smellet og den enorme røykskyen, sirenene, brannbilene, ambulansene og etter hvert – stillheten.

Våre tanker går til de omkomne og deres etterlatte og pårørende.

Som guider er vi i en spesiell situasjon i denne tiden: Vi er sterkt berørte av hendelsen, samtidig som vi skal gi våre gjester en verdifull opplevelse av Oslo og Norge. De skal komme hjem med et positivt inntrykk og snakke om dette på en måte som ikke skremmer folk fra å besøke oss. Det er jo dette vi lever av. Dette er vår business. Dette kan vi.

Vi må fremdeles påpeke at vi er et demokratisk land med frihet til å formidle våre tanker og ikke minst politiske ideer (selv om vi som guider ikke forteller våre), og at vi ikke blir skremt til taushet av terror og trusler; vi skal ikke bygge flere gjerder og stengsler. Vi føler oss trygge hvor vi bor og stoler på hverandre.

Derfor er det dobbelt så viktig at vi tar oss tid til å smile til hverandre og gi hverandre oppmuntring. Det har vært mye frustrasjon i sommer med utenlandske busser og guider; Dette jobber vi aktivt med. Er vi iherdige nok kan det hende vi blir hørt på reiselivskonferansen neste år, samt i departementet.

Men fremfor alt, pass på hverandre, og ha

EN FORTSATT GOD SOMMER!

Inger-Johanne Bryde

Nekrolog

En av Oslo Guideforenings tidligere medlemmer, Anne Margrethe Andersen-Gott døde den 14. juli, 97 år gammel.

Anne Margrethe bodde de siste årene på Vinderen Bo- og behandlingssenter, var kvikk, klar, oppegående og i Frognerparken med barnebarn, – inntil hun falt, brakk benet, ble operert og fikk lungebetennelse, med døden til følge.

Oslo Guideservice as

Noen ord fra oss i Oslo Guideservice til alle dere i Oslo Guideforening nå på tampen av sesongen. En sommer som nok først og fremst vil bli husket på grunn av det som skjedde i Oslo fredag 22. juli.

Denne fredagen vil brenne seg inn i minnet hos oss alle, og vil nok prege både byen og landet vårt i lang tid fremover. At dette kunne skje her i vårt fredelige, lille land, var vel ganske fjernt for de fleste av oss. Vi er alle berørt på en eller annen måte, men det er selvsagt alle de som mistet sine kjære, som må bære den tyngste børen. For oss andre vil tilstanden etter hvert normaliseres, og dagliglivet fortsette mer eller mindre som før.

At hendelsen den 22. juli har gjort stort inntrykk på hele verden, har vi her på kontoret fått merke ved at våre kunder har sendt oss hilsener og uttrykt sin støtte. Det ser imidlertid ikke ut til at det er så mange turister som har valgt bort Oslo som reisemål som følge av dette, vi fikk i alle fall ikke mange kanselleringer. Det var noen cruiseskip som, forståelig nok, ikke ønsket å komme til Oslo de første dagene etter hendelsen, men nå ser alt ut til å gå som normalt.

Hva slags effekt dette vil ha på turistnæringen i Oslo på sikt er det vel ingen som kan si noe sikkert om, foreløpig. For oss som jobber med turister i Oslo er det bare å håpe at vi også i tiden fremover vil få mange besøkende til byen, og at disse ønsker å benytte våre guide-tjenester for å få en så god opplevelse av byen som overhode mulig.

Vi ønsker alle dere Oslo-guider en fortsatt god sommer og takker alle som har stilt opp for oss i løpet av sesongen. Dere som jobber som guider vet jo at dette er et yrke som krever at man er både fleksibel og kan ta ting på sparket. Vi, som guideformidler, setter stor pris på den innsatsen dere gjør for våre kunder.

Sommerhilsen fra oss på kontoret hos Oslo Guideservice

Ingrid & Maria

Anne Margrethe bodde i Ullevål Haveby, var Osloguide og reiseleder. Sykkelen var hennes følgesvenn, – hun var alltid tilstede både fysisk og verbalt.

Hun var en guide vi som husker henne, ikke glemmer.

Karin Bergh Jørgensen

NGFs landsmøte/årsmøte 2011

Hilsen fra Hilde Oppedal fra Bergen Guideforening:

Den som venter på noe godt....

Laksevåg 20.3.11

Jeg har vært påmeldt til landsmøtet lenge, og gledet meg til å dra til Oslo enda lengre. Min mann advarer meg ofte mot for høye forventninger, for ikke å bli skuffet, men det hjelper lite. Så jeg strøk bunaden med stor entusiasme og satte kursen for hovedstaden. Nå er jeg vel hjemme etter en fantastisk helg i Oslo. Jeg sitter med en liten dachs ved min side og hun er uenig i at jeg spiser den siste sjokoladebiten fra koseposen selv. Da vi var samlet for siste gang i formiddag til lunsj, var det stor stemning og det var mange som tok ordet og takket en vertskapet. Som det ble sagt; alt gikk kjempefint fra begynnelse til slutt. Programmet var imponerende og det var åpenbart lagt mye arbeid i detaljene. Osloguidene er bare til å beundre og bli glad i! Jeg vil i ikke prioritert rekkefølge nevne de viktigste årsakene til at denne helgen ble så uforglemmelig for min del:

- Velkomstklemmene
- Maten
- Vinen
- De gode samtaleene med gamle og nye venner
- Å felle en tåre sammen med venner under vakker sang
- Talen til Bente Blomholt
- De små forestillingene som bidro til å levendegjøre historien;
- Gutta på Fram som fant damer på dekk!
- Avskjedsklemmene
- De mange Osloguidene som viste glede over å se oss og omsorg for alle
- At vi nesten lærte oss å synge: Og dette skal være guidenes skål-HURRA!
- Den massive støtten Kari og styret har fra foreningens medlemmer
- At vi var så fine på festmiddagen

Så nå har jeg satt i gang med å glede meg til Kristiansand. Jeg er sikker på at det også blir en suksess; for jeg vet jo allerede hvem som deler ut gjensynsklemmene og som deler opplevelsen med meg.

Takk for denne gang, guidevenner!

Foto: Arild Eugen Johansen

Guidekurset 2010/11

Foto: Arild Eugen Johansen

Fra GUIDEKURSET 2011 var det 26 som tok eksamen og fikk nålen 30.05.11 i Oslo Rådhus. Dette er et hyggelig tall når det gjelder rekruttering. Fremskrivning tilsier at det stadig er behov for nye guider.

Guidekurset 2011/2012 starter mandag 5. september kl 17:00 på Treider.

Til kurset ønsker vi språkmektige søkere. Vi trenger alle språk, men oppfordrer særlig søkere med latinske språk, nordiske språk, asiatiske språk, nederlandsk, tyrkisk og polsk om å søke. Søkere må beherske norsk, da all undervisning foregår på norsk.

INFORMASJONSMØTE: Onsdag 17. august kl 1800, på Treider

kontakt: www.osloguidekurs.no, www.osloguideforening.no eller www.treider.no eller telefon 2214 3407 eller 9507 9521

Annonse for kurset sto godt plassert på side 1 i utdanningsbilaget til Aftenposten 10.08.

Tøyengata – et nyrikt stykke Norge av Tone Huse

Fra kebab til Munch

Tøyengata går fra Oslo Kebab- og Pizzahus opp til Munch-museet, henholdsvis Tøyengata 1 og Tøyengata 53. Langs den slake stigningen mot Munch-museet ligger halvt forfalne trehus vegg i vegg med ambisiøse nybygg, mens gateplanet domineres av matbutikker, klesbutikker og frisørsalonger med utenlandske navn. Tone Huse (født 1981) er samfunnsgeograf og stipendiat ved Universitetet i Tromsø ble nominert til Brageprisen for 2010 for boka Tøyengata – et nyrikt stykke Norge. Hennes debutbok er kåret til årets beste sakprosabok. Hun studerte livet i Tøyengata i Oslo i tre år i et forskningsprosjekt omkring gentrifisering.

Gentrifisering – hva er det? Gentrifisering er et fysisk, sosialt, økonomisk og kulturelt fenomen i store byer, som innebærer at arbeiderklassestrøk, gjerne nær sentrum, blir forvandlet til bydeler for mer velstående befolkningsgrupper. Samtidig forsvinner den opprinnelige befolkningen, bl.a. på grunn av økende boligpriser i området. Begrepet gentrifisering ble første gang brukt av sosiologen Ruth Glass i 1964, for å beskrive en slik prosess i London:

One by one, many of the working class quarters of London have been invaded by the middle-classes—upper and lower. Shabby, modest mews and cottages—two rooms up and two down—have been taken over, when their leases have expired, and have become elegant, expensive residences [...]. Once this process of 'gentrification' starts in a district it goes on rapidly until all or most of the original working-class occupiers are displaced and the whole social character of the district is changed.

Ordet gentrifisering er avledet av det engelske ordet gentry, som betyr overklasse, som igjen kommer av det gammelfranske ordet genterise, som betyr personer av adelig stand (genterise kommer igjen fra latin *gens*). Gentrifisering er stort sett noe som forskere snakker om, og forskere hører samtidig til de kreative klassene som bidrar til gentrifiseringen, sier Tone Huse til Dagsavisen.

Boka er resultatet av en studie gjennomført på oppdrag fra Høgskolen i Oslo, for å kartlegge virkningene av den kulturelle middelklassens inntog i de gamle arbeider- og innvandrerstøkene på Grønland og Tøyen. Fra 2007 til 2009 intervjuet hun over 60 beboere og næringsdrivende, fra senterlederen på Grønland Basar til familien som har drevet PakMat i over 30 år, fra pensjonister født og oppvokst her, til norsk-pakistanske innvandrerkvinner.

Noen eksempler

I Oslo har det skjedd en gentrifisering flere steder, som dels er resultat av politiske beslutninger og byplanlegning. Dette gjelder ikke minst i tidlige arbeiderklassestrøk som trehusforstedene Bergfjeringen, Rodeløkka og Kampen, og den nye bebyggelsen på Aker Brygge, som har utviklet seg til byens dyreste strøk. Den sentrumsnære delen av Oslo øst har opplevd en delvis gentriferings-prosess.

Det gamle arbeiderklassestrøket Grünerløkka har for eksempel de siste årene opplevd økende boligpriser, som har ført til at den tradisjonelle

befolkningen, arbeidere og (de siste tiårene) innvandrere, i noen grad har søkt til drabantbyene lenger øst, mens en del akademikere og andre bedre stilte har flyttet inn. På Grünerløkka har gentriferingsprosessen likevel ikke kommet så langt at Grünerløkka har oppnådd samme status som de tradisjonelt fine strøkene på Vestkanten.

– Tøyengata er interessant. Grünerløkka er ferdig gentrifisert. I Tøyengata har prosessen gått saktere. Her finner du fortsatt folk som står i fare for å bli skjøvet ut, sier Huse.

– Siden jeg bor i området selv, er jeg ingen nøytral observatør. Nå ser jeg barcode-byggene reise seg utenfor stuevinduet mitt. Høyblokkene reiser seg dag for dag og stenger utsikten mot fjorden fra Tøyengata. Bjørvika orienterer seg vestover. Man har valgt å fortsette gateløpene fra sentrum inn til Bjørvika, istedenfor å videreføre gateløpene fra Tøyen. Og det er ryggene på høyhusene som vender mot Tøyen. Dette sender noen sterke signaler om hvem man vil invitere inn, påpeker samfunnsgeografen (Dagsavisen 10.06.10).

Grønland – bydelen ingen ville ha

Grønland stiller historisk i en klasse for seg. Grønland er bydelen ingen ville ha (Aftenposten 08.02.10). Grønland er Oslos mest uglesette bydel. Og fordommene blomstrer fortsatt.

Det som i dag heter Grønland, Grønlandsleiret og Vaterland utgjorde i middelalderen Oslosstrandlinje. Størsteparten av det vi kjenner som Grønland i dag lå under vann på 1600-tallet. Da vannstanden sank og sagmuggen spadd ut i Bjørvika, oppsto det grunnlag for dyrkbar jord med grønne enger. Da ble det naturlig å kalle bydelen Grønland. Fram til 1624 var Grønland en vestlig forstad til middelalderbyen Oslo. Etter den store bybrannen ble Grønland liggende utenfor den nye bygrensen langs Akerselva. Likevel beholdt Grønland posisjonen som viktig trafikkkåre. Byggingen av Vaterlands bro i 1654 sparte de reisende for en stor omvei. Tidligere hadde det bare vært mulig å krysse elva ved Grüner bro. Etter byggingen av Vaterlands bro startet også boligbyggingen på begge sider av veien langs Grønlandsleiret. Området mellom Akerselva og Tøyenbekken som Grønland den gangen utgjorde, tilhørte Akershus slott. Soldater og ansatte med familie bosatte seg her. Grønland var et sted for arbeidsfolk og håndverkere. Fra 1814 og fremover ble det bygget murgårder her. De som hadde råd til å bygge var borgere og velstående håndverkere. Arbeiderklassen var leietagere. Ved Vaterlands bro bodde det velstående borgere i flotte gårder. Med industrialiseringen og byggingen av ”byen bak slottet” forlater borgerskapet litt etter litt Grønland. Forfallet starter, og Grønland ligger stadig utenfor bygrensen.

Syndens pøl og bondeanger

Verken Christiania by eller Aker herred ville ha ansvaret for Grønland. Fra 1820-årene holdt Grønland på å bli et eget område, en fristad. Akerstaden skulle den hete. Men redning ble at Grønland i stedet ble innlemmet i Christiania i 1859. I mellomtiden hadde bydelen fått tilnavnet Syndens pøl. Særlig Smalgangen, som lå mellom Akerselva og Lakkegata, var den mest usle gata på hele Grønland. Det er fra 1800-tallets Grønland og Vaterland at begrepet ”å bli bondefanget” oppsto, skriver Erik Hollie i Aftenposten 08.02.10. Grønland torg ble etablert som kvegторg (Kutørjet) ca. 1860/64. Bøndene kom til byen med kveg som skulle selges. Planke-selgerne tilbød borgerskapet materiale til husbygging. Da de hadde solgt unna, var de stinne av penger og oppsøkte alle skjenkestedene, danseloka-lene og bordellene. Historiene om bønder som våknet opp om morgenen

med bondeanger og tomme lommebøker er mange. Det er vel en grunn for at Frelsesarmeen hadde sitt hovedkvarter nettopp her, at avholdsbeve-gelsen holdt til i nabolaget. 1869 ble Grønland kirke, politistasjon, brann-stasjon og skole(Fernanda Nissen (i dag; forskningsstiftelsen FAFO) bygget. På 1900-tallet dukket den legendariske Olafia Johannesdottir fra Island opp. Hun gjorde en formidabel innsats for de vanskeligstilte kvinner og prostituerte. Olafia slo seg ned i det verste strøket, Smalgangen, åpnet sitt hjem for dem og ga dem mat og pleie. Våre dagers Olafia-klinikken har sitt navn etter henne. For sitt arbeid og for å hjelpe gatejenter med alvor-lige kjønns sykdommer har hun fått en statue i Vaterlandsparken.

Grønland har på 1900-tallet vært preget av fraflytting og forfall. Etter annen verdenskrig skjedde det store forandringer på Grønland. I 1966 åpnet T-banen. Fra 1970-årene har Grønland og Tøyen i stor grad blitt befolket av lavinntektsgrupper, gjestearbeidere og arbeidsinnvandrere. I 1984 blir første moské etablert. I dag er det 18 moskéer og tre kirker i området. (Aftenposten)

I 1980/90-årene startet byfornyelsen. Arbeiderklassen skulle få verdighet. De gamle husene og gårdene skulle oppgraderes og til en viss grad vernes. Til tross for mange protester ble gamle bygninger revet. På midten av 70-tallet kunne man leie en leilighet for 30 kroner måneden. Da hadde leieprisen ligget stille siden 30-tallet. Ingen gjorde noe med gårdene. Mye sto helt uten vedlikehold i 40-50 år frem til saneringen. Byfornyelsen bidro videre til en sterk sosial sortering gjennom markeds- og boligpriser.

Skjulte Grosch-skatter i Storgata

”Prindsen” er Oslos viktigste sosialhistoriske anlegg. Det begynte som feriested for byens mest velholdte og ble anstalt for byens fattigste i 1809, først som frivillig anstalt for arbeids- og husløse og etter hvert tvangsanstalt og fengsel pluss dollhus for de ”gale”.

Chr. H. Grosch (Christian Heinrich Grosch) var født i København i 1801 og døde i Kristiania i1865. Han er begravet på Vår frelsers gravlund.

Hans far, H. A. Grosch, var lærer ved Den Kongelige Tegneskole i Kristiania og der begynte sønnen før han tilslutt utdannet seg videre ved Kunstakademiet i København. Han ble utrolig produktiv. I Norges hovedstad skulle det komme et kongelig slott omsider. Det var snakk om å legge det på Tøyen før det utvalgte stedet ble byens periferi mot Uranienborg. Grosch ble utpekt til å være slottsarkitekt Linstows assistent. Grosch gjorde fort karriere, han ble byplansjef i Kristiania – statskonduktør – samtidig som han kunne tegne bygninger over det ganske land. (Bjørn Brøymer i Aftenposten 03.02.10)

Mellom 1826 og 1865 tegnet Grosch flere kjente offentlige og monumentale bygg i hovedstaden: Børsen, Norges Banks første bygg, Observatoriet, Christiania theater, universitetsbygningene, basarhallene, gamle brannvakten, og Krohgstøtten sykehus. Mer ukjent er to bygninger inne på Prinds Christian Augusts Minde i Storgata, bedre kjent som Mangelsgården.

Mangelsgården ble oppført som herskapelig lystgård i 1698. På 1800-tallet ble det de fattiges kvartal. Mangelsgården ble omgjort til arbeidsanstalt i 1809. I 1820-årene ble byens første asyl åpnet og senere ble institusjonen utvidet med fabrikkbygninger og fattigsykehus. Grosch sto for begge bygningene.

Byfornyelsen som en politisk intendert prosess har redet grunnen for gentrifiseringen, sier Tone Huse.

Fra slum til meglermekka på 30 år: Tøyengata var i sin tid en hovedgate i arbeiderklassens Gamle Oslo, med kafeer, industri og forretninger. På 1980-tallet ble gata kjent som «Lille Pakistan», og ved årtusenskiftet var den blitt et symbol på det flerkulturelle Norge. Nå forandres Tøyengata på ny – en ung, hvit middelklasse er i ferd med å overta området. (Flamme forlag)

Om Tone Huses bok er det blant annet sagt:

”Obligatorisk lesning om middelklassens inntog og strømlinjeforming av sentrumsområdene.” (Klassekampen)

”Eit smart, perspektivrikt og spanande bidrag i debatten om Oslo.” (Morgenbladet)

”Tøyengata er sakprosa med sjel.” (Filologen)

Litteratur:

Tone Huse (2010). Tøyengata – et stykke nyrikt Norge. Oslo: Flamme Forlag.

Oddrun Sæter & Marit Ekne Ruud (2005). Byen som symbolsk rom. Bypolitikk, stedsdiskurser og gentrifisering i Gamle Oslo. Oslo: Universitetet i Oslo/Byggforsk forlag.

Kilder: Wikipedia.no, Klassekampen, Aftenposten, Dagsavisen, foredrag med Tone Huse.

Wenche M. Wangen

Foto: Arild Engen Johnsen

Fabrikkbygningen sto ferdig i 1833 med verksteder, felleskjøkken og sovesaler. De tidligste arbeidsvirksomhetene var spinning, veving og drevplukking, dvs. opptrevling av gammelt tauverk. En del av virksomheten foregikk

utendørs, som steinhogging og reperbane. Det har også vært drevet snekker- og skomakerverksted i denne bygningen.

Inne på området, bak Mangelsgården ligger fattigsykehuset. Det ble tegnet av Grosch i 1840. Det ble brukt til sitt egentlige formål bare en kort periode, da kommunen kom til enighet med Rikshospitalet om døgnpris for pasienter fra byen. Etter dette ble en del av fattigsykehuset brukt til innkvartering av kvinnelige tvangsarbeidere. En annen del ble brukt til gamlehjem (Alderdommenes Hvile), mens resten, samt et tilbygg ble brukt til asyls kvinneavdeling som åpnet i 1851. Asyls siste byggetrinn var ferdig i 1862, da de to avdelingene ble bygget sammen innerst i hovedgårdsrommet bak Mangelsgården, en bygning med to karakteristiske utstående runde trapperom. I tillegg ble tilbygget på kvinneavdelingen ytterligere utvidet med en avdeling for urolige bakover mot Fjeringen – den nåværende Christian Krohgs gate. Da hadde asylt 120 plasser.

Offentlige bygninger er ikke bare praktbygg og monumentalbygg, men også de nederst på rangstigen har hatt skikkelige arkitekter. Området er åpent for de som vil ta de skjulte skatter i Storgata i øyensyn. God fornøyelse!

Wenche M. Wangen

Kilder: Aftenposten og Prindsens Venner.

Han har sittet som ordfører i snart fire år og har rukket å bli svært populær i byen han er så glad i. Til høsten tar han gjenvalg. Fabian Stang er en travelt opptatt mann, men tok seg likevel tid til å møte Kildens utsendte på ordførerens romslige kontor med utsikt over Rådhusplassen, Akershus festning, Aker brygge og Oslofjorden. Han mener selv det må være det kontoret i byen med best beliggenhet. Kanskje ikke så rart da at han ikke har lyst til å overlate det til andre. I hvert fall ikke med det første.

Fabian Stang, kan du fortelle hvordan “kjærligheten” til Oslo oppstod? Du sluttet som kjent som etablert bøytlønnet næringslivsadvokat og ble ordfører:

Min kjærlighet til Oslo er livslang. Jeg er jo født og oppvokst her og har bodd her så å si hele mitt liv. Jeg kjenner byen godt og det er her jeg føler meg hjemme. Noen av det jeg liker best med Oslo er at det er en dynamisk by i stadig utvikling. Vi som har bodd her en stund husker at vannet innerst i Oslofjorden var så skittent at man nesten kunne gå på vannet over til Nesodd-tangen! Nå er det hummer utenfor Operaen. Er det ikke fantastisk? Det er i det hele tatt mye spennende som skjer i byen nå, kanskje spesielt i Bjørvika.

Jeg stortrives i ordførerrollen. Det er en spennende “jobb” hvor jeg møter mennesker i alle faser av livet, mennesker med spennende historier og erfaringer. Jeg trivdes også veldig godt i advokatbransjen og de to jobbene har flere ting felles. Evnen til å sette seg inn i sakskomplekser fort, ta avgjørelser og kunne se nye muligheter er noen av fellesnevnerne.

Vi avholdt i vinter et vellykket Verdensmesterskap på ski i Oslo. Hvilket forhold har du til ski og Nordmarka.

Skiglede og kjærlighet til naturen er jo en del av den norske kulturarven. Det er jo veldig hyggelig at vår by kan være vertskap for et slikt storslått arrangement som VM på ski var. Mesterskapet ble en fantastisk begivenhet hvor byen beviste hvor mye vi kan få til når alle trekker i samme retning. Ellers må jeg si at marka er en fantastisk arena året rundt.

Selv er jeg nå for tiden mest glad i å gå på ”bortoverski” og har hatt fine turer både i Østmarka, Lillomarka og i Nordmarka. Jeg sto imidlertid mye slalåm som barn og husker godt perioden da jeg bodde på Drammensveien og gikk på Smestad skole. Da ble det mange turer med trikk og bane. En vanlig vinterdag kunne jeg ta trikken fra Drammensveien til Hoff. Gå opp til skolen, være der hele dagen, ta trikken hjem igjen og lage meg middag. Deretter var det på med slalåmstøvlene før jeg tok trikken til Nationaltheatret, byttet til Holmenkollbanen. Gikk av på Voksenkollen og trasket opp til Tryvannstårnet. Det ble med andre ord en del oppvarming før jeg endelig kunne spenne på meg skiene og skli ned til Tryvannskleiva hvor jeg sto på ski hele kvelden. Til slutt var det bare å traske opp igjen til tårnet, skli ned til Voksenkollen stasjon og ta samme ruta hjem igjen. Jeg

Intervju med ordføreren

var dyktig sliten da jeg kom hjem, men jeg syntes det var helt greit. Jeg har hørt at barn i dag krever å bli kjørt overalt av sine foreldre!

Hva tenker ordføreren om turisme som satsningsområde i Oslo?

Byen har alt en turist kan forvente av attraksjoner og nødvendigheter i en moderne storby. Jeg tror imidlertid beliggenheten er så unik at det er noe vi må bruke for alt det er verdt for å tiltrekke oss turister. Tenk bare på hvordan det urbane berikes av fjorden og marka som omkranser byen. Det er ikke mange hovedsteder, om noen, som kan friste med en dukkert i sjøen sommerstid og fantastiske skimuligheter om vinteren! Byen markedsføres allerede som verdens vinterhovedstad og det gjør vi med god samvittighet. Oslo er faktisk den eneste hovedstaden i verden som har arrangert Ski-VM. Legg til Olympiske vinterleker i 1952, og forhåpentligvis et nytt OL om ikke alt for mange år, så er det klart for alle at vi har våre ord i behold. Dessuten har vi verdens største og beste afterski! Forresten er det ikke lenge til neste vinterlige VM her i byen. I februar neste år er alt klart for VM i Snowboard. Det blir garantert spektakulært!

Hvilken betydning har Oslo-guideutvalget for Oslo som destinasjon?

Det er flott at guideutdanningen er kvalitetssikret da guidens rolle er viktig. Guidene er på mange måter byens ansikt utad. Hvis guiden er god og vinner turistens gunst, kan det være helt avgjørende for turistenes opplevelse av oppholdet. Tenk hvor viktig det er når turistene vender hjem og forteller venner og kjente om oppholdet! En fornøyd turist blir en Osloambassadør i sitt nærmiljø og bedre markedsføring får du trolig ikke. Selv om guiden og sjåføren ofte er de eneste av lokalbefolkningen gjestene får anledning til å treffe, så håper jo jeg at de får muligheten til å møte noen av oss andre også. Da håper jeg vi kan vise oss som åpne og inkluderende og tar i mot våre gjester på en god måte, selv om vi ikke er på jobb.

Hva mener ordføreren om dagens forhold med synlige tiggere og narkomane på sentrale steder i byen? Mange turister reagerer på dette.

Dagens situasjon er bekymringsfull. Narkotikasalg og prostitusjon er ulovlig og det er politiets oppgave å slå ned på den type kriminell virksomhet. Byrådet valgte for et par år siden å hyre vektere som patruljerte gatene på nedre Grünerløkka og ned mot Grønland. Det var dyrt. Men det virket, for de som bor i disse områdene opplevde at de fikk nabolaget sitt tilbake. Nå er selgerne tilbake i fullt monn, og derfor har kommunen vedtatt å innføre en ordning med byvakter. En stab med voksne mennesker som går i faste ruter. De skal ikke erstatte politi eller natteravner men være et supplement og forhåpentligvis vil de kommunale vaktene bidra til å redusere følelsen av utrygghet som en del av Osloborgerne gir uttrykk for. Dessuten håper vi det vil legge en demper på kjøpelysten.

Når det gjelder tigging så er det et paradoks at mange av de som kommer til Oslo for å tigge, kommer fra et land hvor tigging er forbudt. Byrådet har forsøkt å gjeninnføre den såkalte tiggerparagrafen som gjør det ulovlig å tigge i Oslo, men det ble stoppet av Justisdepartementet. Det tas nå flere grep i tett dialog mellom Oslo kommune og politiet, men situasjonen med omreisende tiggere må først og fremst løses internasjonalt eller der hvor tiggerne opprinnelig kommer fra.

Vi takker ordfører Fabian Stang for intervjuet og ser frem til stadig flere tilreisende og spennende utfordringer for Oslos guider.

Berit Lindstad Fagerbakk

Uret ved Universitetsplassen

Domus Academica kan kanskje virke ur-gammel for de unge studentene ved Det juridiske fakultet. Men det er ikke derfor den kalles Urbygningen. Det er uret som står plassert i vinduet ut mot Karl Johansgate som har gitt bygningen dets kallenavn. Uret er fra 1853 og er laget av urmaker Mikael Paulsen i Christiania.

Presisjonen er bemerkelsesverdig, selv etter dagens målstokk. Materialene som ble brukt gjorde uret nesten upåvirkelig for temperatursvingninger. Blant annet ble det brukt kvikksølv i pendelen for å holde pendelsvingningene konstant under skiftende temperaturforhold. Det var dette uret Henrik Ibsen stilte sitt lommeur etter når han vandret nedover Karl Johansgate på vei til Grand Café.

Dette uret var også nyttig for folk flest. Før i tiden var det ikke vanlig at folk hadde ambåndsur. Da var nytteverdien av uret ved universitetsplassen ekstra stor.

I forbindelse med restaureringen av Domus Academica i 2004 ble også uret tatt ned for å bli restaurert. Sverre Dahls storurmakeri i Moss fikk det ærefulle oppdrag med å plukke uret fra hverandre, rense delene og sette det hele sammen igjen. Nytt bladgull ble lagt på skiven før uret ble satt på plass, klar til å måle tidens tann i nye 150 år.

Aud Vigtel

Fantastisk ur

Det snart 130 år gamle uret i bygningen er også på plass. Det er restaurert av Norges eneste ekspert på reparasjon og produksjon av storur, Alf Heitmann i Sverre Dahls storurmakeri i Moss.

Uret ble demontert og delene renset og polert. Heitmann sier at slike verk må behandles med silkehansker. Kvaliteten er ypperlig og presisjonen fantastisk, ifølge eksperten. Det er laget av urmaker Mikael Paulsen i Christiania.

Pendelen var en utfordring. Opprinnelig var den fylt med kvikksølv for at pendellengden skulle være konstant under temperaturvariasjonene. Nå er den fylt med rustfritt stål og litt bly. Finjusteringen foregår med blyhagl. Nå vil det atter vise korrekt tid—som det gjorde på Henrik Ibsens tid. Han pleide å justere lommeuret sitt her på sin daglige vandring til Grand café.

Alle foto: Arild Eugen Johnsen

Statuene på Universitetsplassen

Statuene av P.A Munch og Anton Martin Schweigaard på Universitetsplassen er vel kjent for de fleste. Men hvorfor har nettopp disse to fått en så fremtredende plassering?

Peter Andreas Munch var kanskje Norges mest fremtrede historiker gjennom tidende. Han levde fra 1810-1863 og er den som mer enn noen annen har gitt oss kjenskap til Norges middelalderhistorie. Blant annet oppnådde han som eneste nordmann å få direkte adgang til Vatikanets arkiver og fikk anledning til å ta avskrifter.

Munch var også opptatt av arbeidet med å styrke Norges kulturelle selvstendighet. Hans forskning fikk stor betydning for norsk nasjonalfølelse i det 19. århundre.

Anton Martin Schweigaard spilte en avgjørende rolle i midten av det 19. århundre både som professor i jus og som politiker. Han levde fra 1808-1870.

Han satt på Stortinget mellom 1842 og 1869 og spilte en avgjørende rolle i frihandelens gjennombrudd i Norge. Hans sterke tro på landets økonomiske muligheter gjorde ham til den fremste talsmann i Stortinget for anlegg av jernbaner, utbygging av post og telegraf. Den første jernbanen mellom Christiania og Eidvold i 1854 og den første telegraflinjen mellom Christiania og Drammen samme år er ikke minst hans verk.

Statuen på Universitetsplassen av Schweigaard ble reist i 1883 og er utført av J. Middelthun. Statuen av Munch er utført av Stinius Fredriksen og ble avduket i 1933.

Aud Vigtel

Akershus slott og festning

Gjennom 700 år har Akershus spilt en sentral rolle i norsk historie. Knappt noe annet anlegg har gjennom så lang tid hatt en så sentral rolle i kongeriket. Også i dag fortsetter slott og festning å være i begivenhetenes sentrum, ved å danne ramme om offisielle arrangementer og høytidelige seremonier.

Den eldste delen av Akershus’ historie er i stor grad tapt i fortidens tåkete landskap. Manglende kildemateriale gjør at vi i stor grad blir overlatt til gjetninger og teorier om hvem, hva, når og hvordan. Første gang vi hører om stedet er i 1300, hvor det refereres til at et dokument skal oppbevares på Akersneset. Men hva som fantes ute på denne fjellryggen på det tidspunktet og hvordan det var utformet vet vi ikke. I 1308 hører vi imidlertid at Akershus blir angrepet men klarer å stå imot. Altså må man anta at utbyggingen av borganlegget må ha kommet et godt stykke på vei. Det er enighet om at det var Håkon V, konge fra 1299, som startet arbeidet med et borganlegg på Akersneset. Borgen skulle først og fremst forsvare Oslo og Østlandsområdet mot fiendtlige angrep, men rommet også bolig for kongen og hoffet, samt kongens administrasjon. Det har imidlertid vært stor uenighet om hva slags borg Håkon V bygget. Mye av diskusjonen har handlet om hvorvidt han reiste en relativt liten borg som så etterfølgerne hans utvidet i løpet av de neste to århundrene, eller om han anla et større og mer avansert borganlegg med tilnærmet samme utstrekning som dagens slott. De fleste heller til den siste oppfatningen, blant annet på grunn av funn gjort ved bygningsarkeologiske undersøkelser, men helt sikre på historien i den eldste tiden blir vi kanskje aldri. Enda mindre vet vi om hvordan borganlegget ble brukt og hvilke funksjoner de forskjellige bygningene hadde. Det er blant annet svært usikkert hvor kongefamilien hadde sin private bolig i middelalderen. Den mest kjente av disse kongelige beboerne er dronning Margrethe. Mange kjenner hennes bevarte brev til kongen hvor hun forteller om de dårlige forholdene på Akershus. Hun forteller om en slik mangel på forsyninger at hun er bekymret for at folket på borgen skal forlate henne på grunn av sult. Men hvor satt dronningen da hun skrev dette brevet. Det er umulig å si sikkert. Kongefamilien kan ha hatt sine private rom i nordfløyen, den best bevarte delen av borgen, i Vågehalsen, det store sentraltårnet, eller kanskje i en nå forsvunnet andre etasje i vest- eller østfløyen.

Når vi beveger oss ut på 1500-tallet og middelalderen går mot slutten,

blir bildet tydeligere. De skriftlige kildene blir stadig flere og større deler av bygningsmassen har blitt bevart. Samtidig begynner den perioden hvor det foregår mest dramatiske endringer ved Akershus. Den gamle borgen hadde blitt utdatert som forsvarsanlegg, i takt med utviklingen av våpenteknologien. Samtidig tilfredsstilte den nok heller ikke tidens krav til standsmessighet og komfort som bolig. Fra slutten av 1500-tallet og utover i det påfølgende århundret blir borgen gradvis ombygget til et mer tidsmessig renessanseslott og blir omgitt av en moderne bastionsfestning. Det er ikke minst under kong Christian IV at mange av disse endringene finner sted. Han var ikke bare den mest driftige av de dansk-norske konger, men også den med størst interesse og engasjement for Norge. Siden han ofte var på besøk her var det nødvendig med en anstendig bolig. Det ble derfor innredet kongelige gemakker i sydflyøyen av slottet, over slottskirken. Middelaldertårn ble revet og nye slanke trappetårn ble oppført i den nye, store borggården. Vinduer ble utvidet og interiører og fasader malt i renessansens sterke farger. Rundt slottet vokste det frem nye voller, bastioner, murer og porter, og man fikk etter hvert en fullt utbygget bastionsfestning etter nederlandsk mønster, klar til å stå imot angrep fra fiendtlige kanoner.

Mens festningsanlegget ble fortsatt utvidet og vedlikeholdt utover 1700-tallet, stod det verre til med slottet. Kongene kom sjelden på besøk, stattholderen som tidligere hadde bodd og hatt sitt virke der flyttet ut, og bygningene forfalt i stadig større grad. Overhoffretten, Norges høyeste rettsinstans, hadde hatt sitt tilhold i slottets sydflyøy. De flyttet ut i 1780 og etter dette ble det meste av bygningene overtatt av Forsvaret og benyttet som lager og våpenmagasiner. Etter hvert etablerte også Riksarkivet seg

der, med Henrik Wergeland som den første riksarkivar. Festningen ble angrepet for siste gang i 1716 av Karl XII under Den Store Nordiske Krig. Uten å noen gang ha blitt inntatt med makt, ble festningen nedlagt for godt i 1856. En av de største virksomhetene på området på 1800-tallet var fengselet, eller slaveriet som det ble kalt, siden fangene utførte arbeid mens de sonet. Blant annet er det stenhuggere fra slaveriet som har hugget løvene utenfor Stortinget. På Slaveriet satt også blant andre Gjest Baardsen og Ole Høiland innesperret. Festningsområdet for øvrig ble flittig brukt av Christianiaborgerne som utfluktsmål hvor man spaserte på vollene og badet langs Akershusstranda.

En voksende historisk og nasjonal bevissthet førte til at man etter hvert fikk øynene opp for den viktige rollen Akershus slott og festning hadde spilt gjennom tidene. Man startet tidlig på 1900-tallet opp med restaureringsarbeider på slottet, og fikk avdekket og istandsatt viktige bygningsdetaljer fra både middelalder og 1600-tall. Arbeidene pågikk helt ut i 1950-årene. På den tiden satte man også i gang med en terrengrestaurering av festningsanlegget, hvor viktige historiske elementer ble istandsatt og tydeliggjort, samtidig som områdene fikk en parkmessig bearbeidelse. Fremdeles fortsetter Akershus slott og festning å spille en rolle i nasjonens liv. Her finnes minnesmerker og monumenter, og det avholdes seremonier og parader ved høytidelige anledninger, blant annet ved statsbesøk. Slottet rommer regjeringens fremste representasjonslokaler, slottskirken, og Det Kongelige Mausoleum. På festningen holder nå også Forsvarsledelsen og Forsvarsdepartementet til i et nybygg møt Bjørvika. Ikke minst besøkes Akershus av tusenvis av mennesker hvert år, både Osloboere og tilreisende. Området fungerer som rekreasjonsområde, som et sted man kan oppleve og lære om vår historie, og som kulturarena.

Jarle Tollefsrud

Akershus slott er åpent for publikum daglig i perioden mai - august, og i helgene resten av året. Vi ønsker gjerne Osloguider velkommen med sine grupper, men anbefaler at dere tar kontakt på forhånd for å forsikre dere om at det ikke er arrangementer eller lignende som gjør at besøk ikke kan gjennomføres. Grupper er også velkommen utenom åpningstid, men må da vises rundt av slottets egne guider.

Telefonnummer 22 41 25 21

E-post akershusslott.kontakt@mil.no

Festningsområdet er åpent daglig hele året. Dersom du ønsker informasjon om arrangementer eller annet, kontakt festningens Besøkscenter på telefon 23 09 39 17.

NORRØN MYTOLOGI

Skiguden Ull –

Vi fortsetter å presentere skikkelser fra norrøn mytologi i “Kilden”. I dette nummeret har vi valgt skiguden Ull.

Ull er sønn av Siv, tordenguden Tors hustru. Hun fikk Ull med en annen før hun giftet seg med Tor, og Tor tok Ull til seg som sin fostersønn. Sammen fikk Siv og Tor barna Trud og Magne. Ulls far kan ha vært Egil Aurvandil som var bueskytter og smed.

Ull betyr “den ærerike”. Ull er en dyktig skiløper og bueskytter. Han er så flink til å gå på ski at ingen kan kappes med ham. Han kalles skiguden, og det er ikke tilfeldig at nettopp Ull var en av maskottene under VM på ski i Oslo 2011.

Ull har gitt sitt navn til bydelene Ullern og Ullevål i Oslo.

Denne tegningen fra 1893 viser Siv med et drikkehorn og sitt vakre utslåtte hår

Berit Lindstad Fagerbakk

Munch på Tøyen...

en sjokkerende beretning

Boka Munch på Tøyen av Kamilla Aslaksen og Erling Skaug (red.) burde være obligatorisk lesning for alle Oslo-guider. Den utkom tidlig i år og oppsummerer hva som har skjedd i saken omkring flyttingen av Munchmuseet og Stenersenmuseet til Bjørvika.

Fra bokas egen beskrivelse:

Planen om å flytte Munch-museet fra Tøyen til Bjørvika har vakt sterk debatt. Også museumskonseptet «Lambda» er svært omstridt.

- Munch på Tøyen! belyser ulike sider av prosessen rundt flytteplanene:**
- Hvordan kom flytteideen i stand etter at byrådet i 2005 enstemmig hadde gått inn for nytt museum på Tøyen?
 - Egner «Lambda» seg som kunstmuseum?
 - Hva koster Bjørvika-planene sammenlignet med et nytt museum på Tøyen?
 - Hvordan kunne juryen velge Lambda når bygget er i konflikt med kommunens egen reguleringsplan?
 - Hvorfor har kommunen sviktet sitt vedlikeholdsansvar, slik at Munch-museet - idet boken går i trykken - må stenge helt eller delvis pga. klimaproblemer?

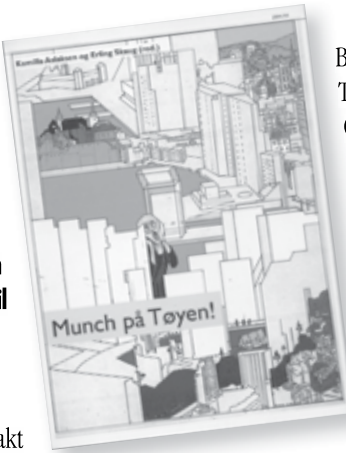
Munch i Universitetets aula

Universitetet i Oslo blir 200 år i 2011. Aulaen i Domus Media på Karl Johan har blitt satt i stand til dette jubileet. I Universitetets Aula finnes det 11 store malerier av Edvard Munch. Aulamaleriene representerer Munchs eneste romutsmykning i original kontekst. Etter en lang periode i eksil er alle Munchs malerier nå trygt hjemme igjen i Aulaen. I to år har flere konservatorer arbeidet dag etter dag med maleriene.

Salen ble åpnet for publikum igjen i juni.

Universitetets aula er landets storstue, ikke bare for kulturen, men gjennom mange tiår også for Nobels fredspris. Denne gaven er folkets gave til folket, sa statsminister Jens Stoltenberg i talen sin under åpningen. Oslo filharmoniske orkester stod for den musikalske delen av programmet. Aulaen skal ha den beste akustikk for kammermusikk.

Munchs malerier i Aulaen dekker litt over 220 m² av rommets tre hovedvegger og består foruten de tre største og mest kjente verkene ”Solen”, ”Historien” og ”Alma Mater” av ”Våkneende menn i lysflommen”, ”Kvinner vendt mot solen”, ”Nye stråler”, ”Kjemien”, ”Genier i lysflommen”, ”Menn vendt mot solen”, ”Høstende kvinner” og ”Kilden”. Maleriene ble gitt i gave til UiO i 1916.

Bak boken og oppropet for nytt Munch-museum på Tøyen står en rekke personer fra kulturliv og akademia, Oslo Byes Vel samt beboerforeningene i Tøyen og Gamlebyen.

- Boka inneholder følgende artikler:**
- Peter Butenschøn*, Den store flyttesjauen i miljøperspektiv.
 - Eivind Otto Hjelle*, Glem Fjordbyen - bevar byen!
 - Rune Slagstad*, Nasjonaltyveriet.
 - Morten W Krogstad* m.fl., Klipp fra pressedebatten.

Kamilla Aslaksen og Erling Skaug, Lambda: Musealt behov eller politisk reklamesøyle?

Erling Skaug, Hva koster Lambda?

Jeremy Hutchings og Erling Skaug, Kan Lambda bli et godt museum?

Jeremy Hutchings, Bærekraftige museumsbygg.

Thorvald Steen og Jan Erik Vold, Munch og Stenersen må få hvert sitt museum.

Didrik Hvoslef-Eide, Harald Hjelle, Stein Halvorsen, Tøyen kan ved enkle grep bli det nye stedet i Oslo, inkludert nytt Munch-museum.

Appendiks

1. Brev til Riksantikvaren, 4. mars 2010.
2. Opprop til byrådet og bystyret, 20. september 2010.

Arild Eugen Johansen

Restaureringen har kostet 500 millioner kroner, og arbeidene i Aulaen har sammen med fornyinga av hele det gamle universitetskvartalet i Oslo, fått en samla prislapp på ca. 700 millioner kroner.

Ramme for kondolanser

Etter ett minutts stillhet ute på plassen, var hele det offisielle Norge samlet i Universitetets aula den 25. juli 2011. Kong Harald var den første som skrev i kondolanseprotokollen for ofrene etter de to terroraksjonene på Utøya og i Oslo. Deretter fulgte andre representanter for kongefamilien, Stortinget og regjeringen. Det var dessuten en lang rekke med ungdommer som ønsket å skrive navnene sine i kondolanseprotokollen. Tilsammen var det 9000 innom de første par dagene.

Kilder:

<http://www.bf.uio.no/iakh/forskning/prosjekter/aula-prosjektet/>

<http://www.uniform.uio.no/nyheter/2011/02/munch-maleri-tilbake-i-aulaen.html>

<http://www.uniform.uio.no/nyheter/2011/07/kondolansar%20i%20Aulaen.html>

Uniform nr. 5, 31.03.2011

Navnet er Operatunnelen

De fire forskjellige tunnelene (Festnings-tunnelen, Bjørvikatunnelen, Ekeberg-tunnelen og Svartdaltunnelen) ble sist høst koblet sammen til en 5,8 kilometer lang tunnelen fra Ryen i øst til Hjortnes i vest. NCC Construction har koblet sammen tunnelløpene i den gamle Festningstunnelen med den nye senketunnelen i Bjørvika. Tunnelen er det hittil største veiprosjektet i Oslo-pakke 3. Oslo-pakke 3 er plan for vegutbygging og drift og utbygging av kollektivtrafikk i Oslo og Akershus fram til 2027. Inntektene er i hovedsak bompenger, midler fra staten og lokale samferdselsmidler i Oslo og Akershus. Tunnelen gjør at nærmere 90 000 biler fjernes sentrumsgatene.

Navneavstemning

Denne tunnelen har fått navnet Operatunnelen, et navn som ble valgt av Oslos innbyggere etter en avstemning arrangert av Statens vegvesen. Det har hersket en del forvirring i forbindelse med navneavstemningen. En del brosjyrer og kart var allerede gått i trykken. Derfor verserer det ulike navn til fortvilelse og forvirring for turister og besøkende.

Forskjellige konstruksjoner

De forskjellige konstruksjonene av de fire tunnelene skaper også utfordringer for drift og vedlikehold. Høy trafikk tetthet i deler av døgnet kan involvere mange ved en eventuell ulykke.

Klarer ikke rense luften i Operatunnelen

Ny teknologi må på plass for å kunne rense luften i Operatunnelen, sier sjefsingeniør i Statens vegvesen, Ian Markey. I dag blir luften ikke renset i det hele tatt i den nye bytunnelen. Luften blir bare blåst ut, det er ingen rensing. Problemet med å få renset luften i Operatunnelen er å kunne trekke inn nok frisk luft og deretter få filtrert luften. Per i dag har vi ikke en teknologi som er kostnadseffektiv for å kunne klare dette, sier Markey. De fire luftetårnene på Sørenga er således uten rensefiltre. Han påpeker imidlertid at luftkvaliteten i Operatunnelen er innenfor kravene.

Wenche M. Wangen

Kilder:

Aftenposten Aften 30.03.11
<http://www.tu.no/bygg/article276258.ece>
<http://www.vegvesen.no/Om+Statens+vegvesen/Media/Siste+nyheter/Vis?key=176482>
<http://www.ncc.no/Konsepter/Listpage/Bygg-og-Anlegg/Operatunnelen/>
http://www.akershus.no/tema/Aktuelt/arkiv/?article_id=43008

Turistene vil delta i sorgen

Alle kjenner til det som har hendt

Jobben forandret. Jeg har vært autorisert osloguide i 30 år.

Etter 22. juli er jobben min forandret. Fra å fortelle om et godt land å bo i, en flott hovedstad, museer, severdigheter, styre og stell har jeg den siste tiden måttet legge om programmet.

Når jeg tar mikrofonen og ønsker velkommen til Oslo klarer jeg ikke lenger å fremskaffe den glede jeg egentlig ønsker å formidle når utenlandske turister besøker byen vår.

Alle kjenner til det som har hendt. Alle er alvorlige. Alle er sjokkert. Alle ønsker å ta del i sorgen. Noen er her kun en dag. Mange kommer med cruiseskip og har kun noen timer i Os-

lo. Ofte er guiden den eneste «innfødte» de møter. Derfor er det viktig hva vi viser og hva vi formidler. Mange av de som har vært her i det siste vil ha mer enn Vigeland, Munch og museene på Bygdøy. De har sett TV. De vil delta i sorgen. De vil gi sin kondolanse. Alle, uten unntak er imponert over reaksjonen fra myndighetene, det norske folk, mannen i gaten. Utenlandske medier har allerede formidlet dette. Hvordan nasjonen står samlet. Viljen til å komme ut av dette med verdighet og styrke. Med roser.

Jeg hadde guidet en italiensk gruppe. De ønsket å komme til domkirken. Etterpå ville de gjerne til universitetet og

skrive i kondolanseprotokollen. Men køen var for lang og de skulle rekke danskebåten. Jeg måtte love å gå tilbake ved første anledning, skrive og hilse fra Italia.

En annen dag hadde jeg sveitsere. Ute av bussen kommer en dame og gir meg 20 euro. Det var ikke tips, men en bønn om å kjøpe blomster, skrive en hilsen fra Sveits og legge buketten utenfor domkirken. Det har jeg gjort. Mine guidekolleger forteller om lignende ting. Vi opplever det hver dag. Turistene ønsker å delta i vår sorg. Det vil jeg gjerne formidle videre.

Randi Baadstø
Osloguide

Området rundt Solli plass

Jeg vil gjerne skrive litt om området rundt Solli plass.

Selv flyttet jeg hit i 2006 etter mange år på St. Hanshaugen og har brukt en del tid på å vandre rundt i strøket og gjøre meg kjent. Her er det mange interessante bygninger og detaljer med minnesmerker fra byens historie. Som kildemateriale har jeg brukt artikler fra *“Aften-Aften”*, *“Oslo Byleksikon”* og boken *“Frogner –fra løkkeland til bydel”* av Morten Ole Mørch utgitt på Bastion forlag i 2009.

Observatoriet

Observatoriet het egentlig Det astronomiske observatorium. Det ble bygget i årene 1831–33 etter tegninger av Christian Heinrich Grosch (1801-65) og er universitetets eldste bygning. Bygningen er i nyklassisistisk empirestil og er oppført i pusset tegl. Universitetsbygningene på Karl Johan er Norges eldste universitetsbygninger og en del av Universitetet i Oslo. De ble reist etter tegninger fra Grosch med bistand fra den berømte tyske arkitekten Karl Friedrich Schinckel (1781-1841). Grunnstenen ble lagt ned i 1841 og anlegget ble tatt i bruk fra 1851.

Arkitekt Christian Heinrich Grosch (1801-65)

Grosch var en av Norges fremste og mest produktive arkitekter på begynnelsen av 1800-tallet og tegnet flesteparten av de offentlige bygningene i den nye hovedstaden Christiania. Han ble født i København i 1801 og var også stadskonduktør i Christiania, det som i dag tilsvarer byplanlegger og dessuten lærer ved Den kongelige tegneskole.

Grosch har tegnet en rekke bygninger i Oslo, deriblant Oslo Børs (1829), Norges Bank (1830), Observatoriet (1834), Christiania Theater (1837), Universitetsbygningen (1838-54) samt Basarhallen og Brannvakten (Kirkeristen) (1840-59). Totalt finnes det 143 Grosch-bygg i Norge.

Nasjonalbiblioteket (1914-22)

Bygget: 1914-22

Arkitekt: Holger Sinding Larsen.

Bibliotekbygningen ble oppført for Universitetsbiblioteket. Den fungerer også som Norges nasjonalbibliotek helt til disse funksjonene ble formelt skilt i 1999 og Universitetsbiblioteket flyttet til Georg Sverdrups hus på Blindern. Bygget på Drammensveien er oppført i naturstein, noe som var typisk for den tids monumentalbygg. Interiøret er dekorert med blant annet takmalereier av Emmanuel Vigeland og freskomalerier av Per Krogh og Axel Revold. Vestfløyen ble utvidet i 1933, og i 1939-45 kom nybygget

mot sør. Etter en omfattende rehabilitering op oppføring av tilbygget “Halvbroren” (arkitekt ØKAW, Lund & Slaatto og Longva) ble biblioteket gjenåpnet som Nasjonalbibliotek i august 2005.

Biblioteket oppbevarer og registrerer et eksemplar av av alle norske trykte publikasjoner. Her finnes også en rekke spesialsamlinger. Arkitekt Holger Larsen er mest kjent for sine arbeider ved Akershus slott, hvor han var medlem av restaureingskomiteen og utførende arkitekt 1905-22. Han har tegnet Vålerenga kirke (1902), det originale Holmenkollen kapell (1903) og museumsbygningen på Tøyen (1904-17

Kilder: Oslo byleksikon

Sverreslottet

Bygget 1894-97

Arkitekt: Ole Sverre

Vegg i vegg med Nasjonalbiblioteket på hjørnet av Thomles gate og Drammensveien ligger denne praktfulle eliegården som regnes som et av hovedverkene i leiegårdsarkitekturen på

slutten av 1800-tallet. Den er tegnet av arkitekt Ole Sverre (1865-1952) og ble oppført med arkitektens far, Erik Olsen, som byggmester. Fra 1864 hadde Ole Sverre selvstendig praksis i Kristiania, og den fire etasjes leiegården på Skillebekk var hans første oppdrag. Stilen er nyrenessanse og fasaden er rikt prydet med karnapper, spir og spennende smijernsdetaljer, man kan også se Sverres signatur på fasaden.

Ole Sverre har tegnet senere mange kjente bygninger og villaer i Kristiania, senere Oslo, som Freia sjokoladefabrikk, Steen og Strøm magasin, Tårnbygningen i Stortg. 10, flere skihytter i Nordmarka og klubbhuset Kongen i Frognerkilen.

Han samarbeidet med Arnstein Arneberg om utformingen av Grand Hotel i 1910-13 og er mannen bak de gamle murstensbygningene på Norges Landbrukshøyskole på Ås. Thomles gate, der Sverreslottet ligger, fikk navnet sitt omtrent samtidig med at gården ble bygget. Den er oppkalt etter høyesterettsjustitiarius Iver Sten Thomle (1812-89), som eide løkken Petersborg, som lå der gaten går nå.

Petersborg

Petersborg lå ved Drammenvn. 44 og fikk løkkebevilling i 1714. Her står fortsatt den høye steinmuren som hoffagent og ridder Jacob Nielsen lot bygge ved hjelp av svenske krigsfanger i 1808.

Berit Lindstad Fagerbakk

Karl Johan

I oktober 2010 feiret Sverige at det er 200 år siden Karl Johan kom til Norden. Har også Oslo grunn til å feire? Karl Johan blir nemlig av tidligere riksantikvar Harry Fett kalt Oslos fjerde grunnlegger. De tre andre var Harald Hardråde, Håkon V Magnusson og Christian IV.

Norges kanskje eneste ritterstatue står foran slottet. Den høyreiste statuen av den svensk-norske kong Karl XIV Johan er laget av skulptør Brynjulf Bergslien og ble avduket i 1875. Bergslien var for øvrig Gustav Vigelands læremester.

Norges mest kjente gate er oppkalt etter Karl Johan, han sto bak byggingen av det kongelige norske slott og han skuer utover hovedstaden den dag i dag fra rytterstatuen på slottsplassen. Han var konge av Sverige og Norge i hele 26 år, og han la grunnlaget for det politiske samspillet mellom de to unionslandene.

Hvem var han egentlig, denne høyreiste mannen med de gnistrende mørkebrune øynene og det lange lokkede håret? Han var verken svensk eller norsk; han var fransk, og han hadde ikke snev av blått blod i årene. Hvordan kunne franskmannen Jean Bernadotte fra enkle kår i Sør-Frankrike ende opp som kong Karl XIV av Sverige og Norge? Dette og mange flere spørsmål får vi svar på i den tidligere journalisten og forfatteren Herman Lindqvists bok om Karl Johan – Jean Bernadotte - soldaten som ble konge. Kronprinsesse Victorias historielærer har skrevet bok om hennes franske stamfar, Sveriges og Norges konge fra 1818 til 1844. Lindqvist har blant annet fått adgang til unike dokumenter i det svenske Bernadottearkivet, med kong Carl Gustafs tillatelse.

Lindqvist har funnet mange nye interessante fakta om Bernadottes liv i arkivene. Boken forteller om Jean Baptiste Bernadottes eventyrlige liv frem til han ble valgt til svensk kronprins i 1810 og tok navnet Karl Johan. Dette er historien om en mann som fikk en fantastisk karriere: Han begynte som menig soldat, steg i gradene og ble en av Napoleons generaler og senere marskalk og fyrste av Ponte Corvo - før han ble konge av Sverige og Norge.

Lindqvist gir oss den utrolig spennende beretningen om menn og kvinner som var sentrale i Europa på 1700-tallet, kriger, allianser, nederlag og seirer, og midt i alt dette står mannen som blir svensk og norsk konge. Jean Bernadotte vokste opp som sønn av en sakfører i Sør-Frankrike, og hans foreldre så nok helst at sønnen ga seg i kast med jusstudiene og ble advokat. Men den unge og rastløse Jean lot seg verve til soldat i en alder av 17 år. Den franske soldaten var i besittelse av eksepsjonelle strategiske evner - og store ambisjoner.

I 1788 vakler Frankrike. Det er økonomisk krise, elendige avlinger, enorm statsgjeld og sinnene står i kok. Bøndene nekter å betale skatt. Jean Bernadotte har nettopp vervet seg til en ny periode i militæret etter de første åtte årene. Han havner i Marseille og møter angivelig sin kone Désirée for første gang. Litt senere ble Bastillen stormet, føydalsystemet avskaffet og adelens privilegier ble fjernet. Det skal være likhet for loven, og alle kunne søke alle typer stillinger. Dermed kunne Jean bli offiser, og han avanserer i løpet av få år til å bli blant de høyets rangerte i det militære hierarkiet. Napoleon kronet seg selv til keiser i 1804, og var ivrig etter å ommøblere Europa-kartet. Han satte selvfølgelig inn medlemmer av egen familie i de høyeste posisjonene, men han måtte også gi litt til de høyest dekorerte hærlederne som har ofret mye for landet. Bernadotte fikk utdelt et lite

fyrstedømme og en klekkelig inntekt, samt høy status.

Historien ga ham den muligheten han trengte for å slå seg opp i livet. Lindqvist har tidligere hatt suksess med boken om Madame de Pompadour. Den svenske folkekjære forfatteren gjør i kjent stil Karl Johans utrolige livshistorie lys levende.

Jean-Baptiste Bernadotte så dagens lys i Pau sør i Frankrike i 1763, og ble født med et voldsomt temperament.

- Han var et ulykkelig barn, født for tidlig. Moren hadde abortert to ganger før ham, og var blitt psykotisk. Jean, som han selv kalte seg, følte seg ikke elsket. Det tok han ut i slagsmål og bråk. Han var sjalu på sin yngre bror, og han nærmest flyktet til hæren og en lysende militær karriere. Men den svake selvfølelsen forfulgte ham hele livet, og han følte seg ofte angrepet. Hans heftige temperament preget ham hele livet, og han viftet ofte med sabelen eller fyrte av en ladning verbal ammunisjon! Verget var alltid for hånden, han duellerte om kvinner og kunne trekke blankt under budsjettdebatter. Hissigheten avtok aldri, og til stadighet kunne han bryte ut i verbale eksplosjoner. Raserianfallene sjokkerte i Sverige, der alle følelser dysses ned, sier Lindqvist. Også Bernadottes utseende vakte oppsikt: med hatt var han to meter høy. De mørkebrune øynene «skjøt ild», og håret falt i lange lokker nedover skuldrene. Utvilsomt var han en av de modigste generalene, en lysende hærfører og dyktig administrator.

Hemmelig språk

På spørsmål om Lindqvist fant noe nytt om Karl Johan svarer han:

- Ja, jeg tror ingen tidligere biografier oppdaget at han faktisk ikke hadde fransk som morsmål. Han var fra Béarn, og snakket béarnesisk, som er i slekt med katalansk. Han lærte seg fransk på skolen og i hæren, men hadde hele tiden en sterk brytning i uttalen. Sammen med to venner som fulgte med til Sverige, brukte han béarnesisk som hemmelig språk. Han lærte aldri å snakke svensk, men forsto mye. Han var en glitrende taler på fransk, og skjønte at han ikke ville klare det samme på svensk. Svenskene godtok at han ikke snakket svensk, men det ble vanskelig å måtte oversette alle offentlige dokumenter til fransk.

Men Karl Johan likte Norge, særlig naturen, som minnet om Béarn. Sønnen Oscar (I) måtte lære norsk, og måtte skifte til norsk uniform med en gang han krysset grensen.

Wenche M. Wangen

Kilder:

http://www.aftenposten.no/kul_und/article3759892.ece

http://www.bokklubben.no/SamboWeb/produkt.do?produktId=5258086

http://blamannbok.no/id/17.0?catid3=18&catid4=0&lvl=3&start=0&artnr=9788251635479&dnbb_id=1279423&topic=historiske%20personer

http://www.bokavisen.no/bokanmeldelser/2010/08/karl_johan_av_berman_lindqvist.php

3. juni 2011 – Brann og redning 150 år

For 150 år siden startet Christiania Brandvæsen sin virksomhet. Med 37 faste ansatte ”brandmenn”, fordelt på tre brannstasjoner; Sagene, Grønland og Kirkeristen.

Bybranner og brannvern

Det gamle Oslo ble, etter sigende, anlagt ca. 1050 av Harald Hardråde ved Alna-elvens utløp i området som heter Bjørvika. Bortsett fra seks kirker, klostre, bispeborg og kongsgård, besto byen vesentlig av 1 - 2 etasjers tjærebredde trehus avdelt av gater, åpne plasser og smug. Det var en meget brannfarlig bebyggelse. Brøt ilden løs, var mulighetene til å beherske den liten. Folkemengden var rundt år 1300 ca. 3000 personer.

Historien forteller ingen ting om et ordnet brannvesen og lite om de branner som rammet byen det første århundre. Gulatingsloven fra ca. år 1100 inneholder riktignok bestemmelser om omgang med ild og trussel om strenge straffer for dem som forårsaket brann, men intet om et slokningsvesen.

Ved Magnus Lagabøters bylov av 1276 kom de første bestemmelser om anskaffelse av slokningsredskaper og plikt til å delta i brannsløkking. Byloven fastsatte plikt for gårdeiere til å ha stående fylte vannkar, stiger, brannhakker samt plikt for alle til ved brann og ile til hjelp med nødvendig redskap. Videre skulle det være en borgervakt på seks mann som patruljerte byen etter bestemte ruter samt en tårnvakt på to mann.

Disse tiltak reddet likevel ikke byen fra katastrofer. I løpet av 500 år brant byen helt eller delvis ned 12 ganger. Etter en bybrann i 1624 bestemte Kong Christian IV at byen skulle flyttes over til Akersnesset under Akershus festningsmurer. Byen skulle gjenoppbygges i mur og stein for å redusere brannfaren. Navnet på byen skulle være Christiania. Området hvor byen skulle gjenoppbygges, er i dag kjent som Kvadraturen. Det er en karakteristisk del av byen med sine murhus og rette kvartaler.

Kvinnedag, Rogstad og Bonnevie i jubileumsåret 2011

Den internasjonale kvinnedagen er 100 år i år. I 1911 ble første kvinne, Kristine Bonnevie, opptatt som medlem i Det norske vitenskapsakademi. Anna Rogstad møtte som første kvinne på Stortinget 17. mars 1911.

Den internasjonale kvinnedagen 100 år i år

Ideen om en internasjonal kvinnedag ble lansert i begynnelsen av forrige århundre i sammenheng med kvinners kamp for stemmerett og kvinnelige fagforeningers kamp for rettigheter. Kvinnedagen ble i utgangspunktet vedtatt som en nasjonal markering av det amerikanske sosialistpartiet i 1908, og den første markeringen ble avholdt 28. februar 1909. I 1910 ble den første internasjonale kvinnekonferansen avholdt i København, og den tyske marxisten Clara Zetkin fikk gjennomslag for å innføre en internasjonal kvinnedag den 8. mars. Dagen skulle være en kampdag for den sosialistiske kvinnebevegelsen, i første omgang som et redskap i kampen for kvinnelig stemmerett. Den første internasjonale markeringen ble holdt 8. mars 1911 i Sveits, Tyskland, Østerrike og Danmark, der over en million kvinner demonstrerte.

I Norge ble kvinnedagen markert første gang i 1915. Da avholdt Kvinneforbundet i Arbeiderpartiet folkemøte for fred, og Alexandra Kollontai holdt tale i Oslo. Markeringene var i hovedsak knyttet til den sosialdemokratiske og kommunistiske bevegelsen, og bar preg av å være en partimarkering på venstresiden. Arbeiderpartiet tok opp markeringen av 8. mars fra 1921, men fra 1929 forsvant markeringen.

Borgerbrannvesenet

Christiania ble regulert med brede gater og med murtvang. Imidlertid ble murhus bare påbudt for adel og formuende borgere. Mindre bemidlede innbyggere fikk lov til å bygge i utmurt bindingsverk. Mange trosset også murtvangen og bygget ulovlige tømmerhus. Resultatet var meget brannfarlig bebyggelse inne i kvartalene. En brann i 1686, som la ca. 100 hus i aske, ga støtet til at de første to brannsprøyter ble anskaffet.

I 1708 var det igjen en storbrann og 60 sjø- og pakkbuer og 40 beboel-seshus gikk med. Dette førte til at Kongen fastsatte en brannanordning i 1714 som ga detaljerte forskrifter om bygge-måte, branntjeneste, brann-redskap m.m. Nå ble murtvangen konsekvent innført. Byen ble inndelt i fire kvarterer, hver med én sprøyte, slanger, lærspann og stiger anbrakt på ”bekvemme” steder. I tillegg skulle hver gård ha eget brannutstyr.

Storbrann, tross murtvang

Natten til 14. april 1858 brøt det ut storbrann i Christiania. Den startet i et snekerverksted i salmaker Blombergs gård i Dronningens gate og bredte seg med rasende fart i de gamle og brannfarlige bakgårdene i kvartalet mellom Dronningens gate, Prinsens gate, Kirkegata og Østre gate (senere Karl Johans gate).

Det tok lang tid før slokking kom i gang, og vannforsyningen sviktet totalt. Etter 14 timer fikk man endelig bukt med flammene, men da hadde de rasert 41 gårder og gjort 1000 mennesker husløse.

Hovedstadens borgerbrannkorps var tallmessig sterkt, men lite effektivt. Vannforsyningen, basert på et gammelt vannverk med treledninger, var mangelfull. En måned etter brannen ble det iverksatt bygging av nytt vannverk og rørnett. I Christiania Brandcorpsforening la man fram et forslag om å opprette et fast brannkorps. Dette ble vedtatt av bystyret, og 1. januar 1861 ble byens yrkesbrannvesen opprettet. Det fikk hovedkvarter i Karl Johans gate 11 og en besetning på 36 mann. I tillegg ble det bygget underbrannstasjoner på Sagene og på Grønland.

Den nye kvinnebevegelsen tok opp igjen tradisjonen med å markere 8. mars i 1972. Da tok en gruppe fra Kvinnefronten ved Universitetet i Oslo initiativ til en felles markering med de andre kvinneorganisasjonene. Siden ble dagen en viktig markeringsdag - landet over gikk små og store demonstrasjonstog, noen med en håndfull deltakere, andre med flere tusen. 8. marskomiteen i Oslo holder tradisjonen med demonstrasjonstog i hevd og markerer årlig dagen. En av foregangskvinnene for stemmerett og arbeid for kvinners rettigheter var Anna Rogstad.

Anna Rogstad (1854-1938)

Anna Georgine Rogstad var med å stifte Norsk Kvindesagsforening i 1884. Det selsamme år som parlamentarismen ble innført i Norge. Året etter var hun med å stifte Kvindestemmeretsforeningen. Anna Rogstad var nestformann for foreningen i to perioder; 1885-87 og 1902-13. Som vi vet var Norge et av de første land i verden som fikk stemmerett for kvinner i 1913. Bare Australia og Finland var før oss. Anna Rogstad kom fra embetsmiljø, men slåss for allmenn stemmerett for kvinner, utdanning for jenter og bedring av lærerinnenenes kår.

Anna Rogstad var en av dem som gikk i bresjen for kvinners og jenters stilling og utdanning. Hun var ”lærerinde” i Kristiania og ble Lærerindeforeningens første leder. Hun endret foreningen fra å være en selskapsklubb til å bli en aktiv fagforening. Da Norges Lærerindeforbund ble dannet i 1912, ble Anna Rogstad leder der også. I 1900 startet hun en Fortsettelsesskole for unge piker i tillegg til folkeskolen. Hun var bestyrer for Fortsettelsesskolen fra 1909 til hun gikk av med pensjon i 1923. I Kristiania representerte hun lærerinnene i skolestyret fra 1894-1916. Anna Rogstad var medstifter i Lærerinneforbundet og arbeidet for å styrke jenters utdanning. De måtte lære det samme som gutter og bli økonomisk selvstendige. Også som lærerinne kjempet Anna Rogstad

Voldsom befolkningsvekst

Frem til 1878 var byen begrenset til dagens sentrumsområder. I dette året ble byens arealer utvidet med Ekeberg, Vålerenga, Kværner, Jordal, Kampen, Grünerløkka, Rodeløkka, Dælenengen, Sinsen, Sandaker, Bjølsen, Hegdehaugen, Briskeby og Frogner. Befolkningsveksten var voldsom, fra ca. 50.000 innbyggere i 1861 til 210.000 rundt århundreskiftet. For å sikre raske utrykninger, måtte derfor antall brannstasjoner økes. I 1878 ble Grünerløkka stasjon opprettet. Deretter kom Hegdehaugen stasjon, Våle- rengen stasjon, Solli stasjon og St. Hanshaugen stasjon i rask rekkefølge frem til 1902. Det innebar at mannskapsstyrken i 1903 var 138 mann fordelt på åtte brannstasjoner.

Moderne nyvinninger

I 1866 ble det første branntelegrafanlegget anlagt. Anlegget ga mulighet til raskere varsling av brann enn tidligere, da man måtte løpe til brannsta-sjonen og varsle. Året etter var 24 brannmeldere installert i apoteker og på andre steder hvor det stadig fantes folk.

I 1870 leverte Nylands Verksted den første sjødampsprøyten. Den kunne levere nesten 3000 liter vann i minuttet gjennom fire slanger, men den trengte ti minutter oppfyring før den var klar til innsats. Sjøsprøyta var i tjeneste helt til 1953. Den første frittstående transportable stigen ble anskaffet i 1874 fra Magiruswerke. Stigen ble montert på et understell for hestetransport.

Gjennom etatens 150-årige historie har den bekjempet mange branner og reddet mange liv. Men historien inneholder også tragiske historier. 19. desember 1943 inntraff den største brann- og eksplosjonsulykken som noensinne har rammet hovedstaden. Da eksploderte et ammunisjonslager på Filipstad og kom i brann. Ca. 80 mål kaiområde og 9 bygninger utenfor kaiområdet ble totalrasert, mens rundt 1600 andre bygninger fikk skader. 41 nordmenn, hvorav fire brannmenn, omkom. 1963 ble et år som særlig rammet to av Oslos kulturinstitusjoner.

for kvinners rettigheter. Hun arbeidet spesielt for å sikre kvinnelige og mannlige lærere lik utdanning og lik lønn. I motsetning til menn, ble kvinner henvist til småskolen, fikk bare tiloversblevne stillinger og halvparten så mye i lønn som mennene. Mens lærerne ble tildelt leilighet, fikk lærerinnene bare hybel. I 1918 oppnådde Anna Rogstad mange av sine mål ved at kommunen godtok prinsippet om likelønn.

Anna Rogstad skulle bli den første kvinnen som møtte på Stortinget; 17. mars 1911. Det er 100 år siden i år. Anna Rogstad representerte Frisinnede Venstre, som ved valget i 1909 stilte felles liste med Høyre. Hun møtte som vararepresentant for Høyre-lederen Jens Bratlie. Da Bratlie i februar 1912 ble statsminister møtte Rogstad resten av perioden. Rogstad engasjerte seg i en rekke spørsmål og talte kvinners sak når det gjaldt skattlegging, pensjon og adgang til å tale i kirkene.

I 1955 vedtok kommunen å kalle opp en vei etter henne på Tonsenhagen i bydel Bjerke.

Kristine Bonnevie (1872-1948)

En annen kvinne som markerte seg, i kjølvannet av Anna Rogstad, var Kristine Bonnevie. Kristine ble født inn i Bonnevie-slekten, som har fostret mange betydeligheter innen dansk og norsk kunst, politikk og akademia. Hennes far, stortingsmannen, undervisningsministeren og skoledirektøren Jacob Aall Bonnevie, argumenterte i sin tid for at Middelskoleexamen ikke passer for kvinner, og selvsagt ikke Examen Artium, og insisterte på at man ”... maa ikke tabe af syne den ene nødvendige ting gennem pigebarnets opdragelse først og fremst at bevare den sande kvindeligheds klenodie.”

Kristine trosset sin far; tok middelskoleeksamen ved Nickelsens

I januar oppsto det stor brann i revyteateret Chat Noir. Måneden etter gikk det ut over Colosseum kino. I den voldsomme brannen raste den kjente takkuppelen sammen og kinoen ble totalskadet. I nyere tid huskes best 1992 da Holmenkollen kapell brant ned til grunnen. Den var én av flere påsatte kirkebranner over hele landet i dette tidsrommet.

Men Oslo brann- og redningsetats 150-årige historie inneholder langt flere tilfeller med lykkelig enn med tragisk utfall. Etatens dyktige brannmenn, røykdykkere og redningsdykkere har reddet enorme verdier og hundrevis av liv. Fra de åtte brannstasjonene, strategisk plassert rundt i byen, kan etaten dokumentere en gjennomsnittlig utrykningstid på mellom fem og seks minutter.

Wenche M. Wangen

Kilder:

http://www.posten.no/produkter-og-tjenester/frimerker-til-samling/frimerkeprogram-2011/3.juni-2011

http://www.bramn-og-redningsetaten.oslo.kommune.no/article184642-716.html

Pigeskole og begynte på Ragna Nielsens toårige gymnasium i Kristiania. I 1892 avla Bonnevie examen artium og tok samme år fatt på medisinstudier ved Det Kongelige Frederiks Universitet. Hun gikk imidlertid snart over til zoologien og tilbragte mye tid på stasjoner langs kysten. Hun var en pionér innen genetikk og cellebiologi. Hennes forskning innen marinbiologi, kromosomcytologi og arvelighetsforskning har banet vei for senere arbeider innen faget. Kristine Bonnevie ble Norges første kvinnelige doktorand i realfag (1906), Norges første kvinnelige opponent (1910) og Norges første kvinnelige medlem av Det Norske Videnskabs-Akademi (1911).

I 1912 ble Bonnevie Norges første kvinnelige professor 1912, etter at Stortinget samme år hadde gitt kvinner adgang til å inneha embeter. En biografi over Kristine Bonnevie er på trappene og utkommer til markeringen av kvinnelig professorer i 2012.

En svær bygning på Blindern bærer vitenskapskvinnens navn. På Tonsenhagen befinner seg også både Ragna Nielsens vei og Kristine Bonnevies vei. Et lite stykke Norgeshistorie som alle i år kan feire 100 års-jubileum.

Wenche M. Wangen

Kilder:

http://no.wikipedia.org/wiki/Den_internasjonale_kvinnedagen; Anna_Rogstad; Kristine_Bonnevie

http://www.nyemeninger.no/alle_meninger/cat1003/subcat1010/thread134211/#post_134211

http://www.apollon.uio.no/vis/art/2011_1/artikler/bonnevie

Morgenbladet 19.-25. august 2011

Østensjøvannet

Det var mange blide Oslo-guider ved Byporten som steg på buss nr. 70 kl. 17.28 til Skullerud den 24. mai. Vel fremme på Abildsø sto **Maibritt Christensen** og ventet på oss og i samlet flokk spaserte vi videre til Østensjøvannet der **Amund Kveim**, mangeårig formann i Østensjøvannets venner, sto klar til å guide oss langs vannet. Østensjøvannets venner arbeider for vern og forsvarlig skjøtsel av vannet med omliggende natur- og kulturlandskap. De er også opptatt av å informere om dette spesielle området i bydelen. Bl. a. inviteres mange skoleklasser hit for å lære mer om naturen og om de mange viktige kulturhistoriske minner man finner her. Østensjøvannet er fredet.

Området rundt Østensjøvannet er sårbart. Det er variert og konsentrert. Vannet er en perle med unike verdier. Her finner du et enormt biologisk mangfold – som f. eks. 220 forskjellige fuglearter.

Fredelig og deilig var det rundt vannet – en og annen sjelden fugl flakset av og til opp fra vannkanten i løpet av turen. På en så kort vandring kunne vi naturlig nok ikke forvente å se alle de 220 ulike fugleartene som skal finnes i området, men Amund pekte i hvert fall ut noen sjeldne arter som hettemåker, tåmseglere, sothøner og toppdykkere. En vakker svane som fredelig lå og ruget på eggene sine rett ved vannkanten ble også observert. Canadagjess og grågjess var det mye av. Når det gjelder Canadagjess har man vært nødt til å utføre bestandsregulerende tiltak; d.v.s. at noen av fuglenes egg blir fjernet. Langs stien kom flere barn ridende til hest langs stien og stadig traff vi på en mengde joggere. Området har gjennomgått en voldsom forandring. Jordbruket i Norge er lagt om og det er ikke så mange dyr på beite lenger, noe som medfører at mange kulturlandskap faktisk gror igjen. For å prøve å opprettholde dette har man leiet dyr som storfe og sauer til området for å beite.

Vi passerte Abildsø gård med sin vakre beliggenhet ikke så langt fra vannet. Gården er antageligvis fra eldre jernalder. Navnet Absildsø er avledet av det gammelnorske ordet Apaldsin – enga der det gror ville epler. Kirken eide før reformasjonen 80% av alle gårder i landet. Som de fleste gårder i Aker ble også Abildsø gård overtatt av Kronen etter reformasjonen. Fra 1651 gikk gården over i privat eie og mange ulike familier har bodd her gjennom årene. Den såkalte Wetlesen-perioden ble innledet med åpning av landbruksskole. (Nr. 2 i Norge – den første lå i Sem i Vestfold). Skolen ble igangsatt av Jørgen Wetlesen. Minna Wetlesens husholdningsskole ble åpnet her i 1865 som Europas første. Hovedbygningen er fra 1790-årene. Gården og jordveiene ble fredet i henhold til kulturminneloven i 1997. Gården eies i dag av Abildsø Gård AS og jorda skjøttes av en forpakter.

Østensjø gård lå også langs dagens rute. Etter diverse historiske funn i området kan det tyde på at det har vært drevet jordbruk ved Østensjøvannet fra yngre steinalder, ca. 2.500 år før Kristus. Selve gården Østensjø ble

Foto: Arild Eugen Johansen

bygget i eldre jernalder, kanskje rundt 500 år etter Kristus. Gården kan ha fått navnet etter beliggenheten øst for sjøen. Deretter har vannet fått navn etter gården – Østensjøvannet. Denne gården var også kirkegods, men fra reformasjonen i 1537 til 1660 var Østensjø i kongens eie. Tweter-slekten eide gården i 160 år inntil nye, privat eiere overtok i 1997.

Før kjøleskapets inntog ble det ble saget isblokker fra Østensjøvannet som ble transportert til boligene i byen. Isblokker herfra ble også eksportert til utlandet og var en god ekstrainntekt for bøndene i området, men etterhvert ble vannet i innsjøen – etter 1920 - så forurenset at denne aktiviteten ble stanset . En av guidene som har bodd i området kunne huske at det tidligere ble arrangert bilres på isen på Østensjøvannet om vinteren.

Amund Kveim avsluttet turen med å uttrykke sin glede over å være bosatt i dette vakre området. Han var født og oppvokst på en annen kant av byen, men kunne ikke tenke seg et bedre sted å bo enn her.

Nordre Skøyen hovedgård har også gjennomgått de fasene som er typisk for mange av våre storgårder – i middelalderen klostergods, etter reformasjonen krongods. Gården var i privat eie fram til 1910 da Oslo kommune kjøpte eiendommen. De aller eldste delene av grunnmuren stammer fra Håkon Håkonsens tid, d.v.s. ca. 1250. Rundt 1750 fikk gården omtrent det utseende som den har i dag. Eierne, som f. eks. Jess Carlsen og Nils Thygeson var den tids celebriteter og gården var kjent for sine storslåtte gjestebud. Hovedhuset ble fredet i 1924, gårdsdriften opphørte i 1938. Bygningen brukes nå som lokaler for bydelens lag, foreninger og som selskapslokaler.

Det ble storslått gjestebud på oss guider også, bordene var flott dekket og vi ble servert en meget velsmakende gryte. Aase Kjos Jacobsen innledet med å fortelle oss litt om Nordre Skøyen hovedgård. Deilig, spansk rødvin var det rikelig av til maten, vinen var tiltenkt Norges Guideforbunds årsmøte i Oslo i mars, men ble av ulike, tekniske grunner aldri servert. Nå kom dette Oslo-guidene til gode. Det var Liv Cardona som gjennom sine kontakter hadde bidratt med å skaffe vinen til veie. Senere ble det lotteri med mange fine premier . Nevnes kan gratisturer med Skibladner og Kielferga, massevis av sjokolade fra Freia som Lise Bakir hadde skaffet til veie, bok om Frogneseteren som Ina Larssons søster har skrevet - med andre ord - flotte bidrag fra mange guider. En svært vellykket medlemsaften. Så var det tilbake til sentrum med trikk fra Skullerud etter en vellykket ettermiddag og kveld.

Brit Hasvoll

Alnaelva, en av Oslos viktigste, men ”glemte” elver.

Alna miljøpark vil gi viktige byromskvaliteter til nye byutviklingsområder, og det blågrønne beltet er et viktig mangfoldig og samlende rekreasjonsområde med bedret tilgjengelighet. Lukkede elvestrekninger foreslås gjenåpnet, med en sammenhengende gangforbindelse. De ulike delstrekningene utvikles ulikt, hver etter sine svært forskjellige utgangspunkter. Planområdet er derfor inndelt i ti delområder med ulike problemstillinger og forslag. Byggeområdene langs Alna foreslås oppgradert – ”fra bakside til forside”. Det foreslås bedring av tverrforbindelsene til Alna fra byområdene rundt, fortrinnsvis kombinert med gjenåpning av sidebekker. Det foreslås lagt til rette for at elva og utløp av viktige sidebekker gjenåpnes, slik at hele elveløpet på sikt blir åpent.

Manglende lenker i turveiforbindelsen langs Alna foreslås supplert, slik at man oppnår en sammenhengende forbindelse mellom Marka og Middelalderparken.

Alnas sentrale rolle i fortid og framover

Sletten nedenfor Ekeberg, hvor Alna løp ut i fjorden, er stedet hvor Oslo ble grunnlagt. Selv om elva er borte og ført i kulvert ut i fjorden lenger sør, vitner restene av den første bydannelsen om elvas historiske betydning. Lenger opp langs den ca 14km lange strekningen fra markagrensa er elva grunnlag for en variert natur, og den har hatt en sentral rolle i utforming og bruk av jordbrukslandskapet og ved etableringen av industri.

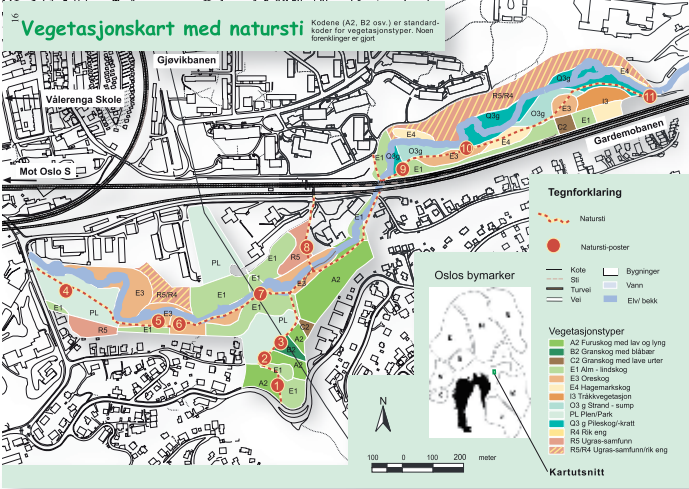
Ved drabantbyutbyggingen etter krigen ble boligområdene lokalisert i dalsidene mot nord og syd, mens dalbunnen ble lagt til rette for nærings- og transportvirksomheter.

Alna miljøpark har sitt utspring i bystyrevedtaket om kommuneplan 2004 den 26.05.2004. Her heter det bl.a.: ”*Det tas sikte på å gjenåpne og miljøoppgradere Alna fra Alnsjøen til fjorden innen 2020. Det skal utarbeides en egen kommunedelplan for Alna Miljøpark etter mønster av kommunedelplan for 7 Akerselva Miljøpark. Tiltakspakken for miljøforbedring av Groruddalen inngår i Miljøsone Groruddalen som skal være et samarbeid mellom kommunen og staten der også grunneiere, næringslivet og lokale interesseorganisasjoner ventes å bidra i forbedringsarbeidet.*”

Gangveien fra Etterstad til Svartdalen ble åpnet av Miljøvernminister Erik Solheim og Byråd for byutvikling Bård Folke Fredriksen. Det er et imponerende stykke arbeid som er utført til stor glede for byens innbyggere og besøkende. Vi får se hvor langt de kan holde planen.

Foto: Arild Eugen Johansen

Fra Naturkart for Svartdalen og Etterstad utgitt av Naturvernforbundet i Oslo og Akershus

Ut fra dette perspektivet og de foreslåtte mål foreslås overordnet plangrep med følgende elementer:
• Et bredt og mest mulig sammenhengende grøntbelte langs Alna – Fossumbekken – Tokerudbekken fra marka til fjorden.

- I byutviklingsområdene Grorud stasjon, Breivoll, Bryn, Kværner-Jøtultomta og Lodalen utvikles korridoren bymessig med blågrønn struktur som viktig premiss for utviklingen
- Sammenhengende åpen vannstreng gjennom hele planområdet med god vannkvalitet
- Sammenhengende turveiforbindelse gjennom hele planområdet
- Sammenhengende grøntområder så langt forholdene ligger til rette for det gjennom planområdet – vassdragsbeltet som vandringskorridor for dyr
- Bevaring og utvikling av viktige kulturminner langs elva, som historiefortellende og identitetsskapende elementer
- Oppgradering av byggeområdene langs Alna – fra bakside til forside
- Sikring og synliggjøring av utløpet til viktige sidebekker
- Bedret tilgjengelighet og bymessige sammenhenger på tvers mellom Alna og byområdene rundt – fortrinnsvis kombinert med åpning av sidebekker.

Utdrag fra Kommunedelplan for Alna miljøpark. Planforslag til offentlig ettersyn. Plan- og bygningsetaten juni 2009.

Arild Eugen Johansen

Guidefilosofi - et hjertesukk

Jeg er nå i min åttende sesong som guide, med stress og frustrasjon, med glede, tålmodighet og engasjement. Det er stort sett gleden som sitter igjen etter alle disse timene og dagene. Frustrasjon og oppgitthet glemmer man etter hvert; de settes i bakgrunnen for å bli fortalt som underholdene anekdoter ved passende anledning.

Imidlertid, jeg tenker ikke så rent lite over hva jobben forplikter og hva gleden innebærer. Det er etterutdanning ved at f. eks. museene holder oss oppdatert ved foredrag og seminar, ved at foreningen/e holder tilsvarende arrangement. Det er også årsmøter og ekskursjoner som alle bidrar til å holde motet oppe, og som gir inspirasjon. Byråenes rolle i denne sammenheng må heller ikke undervurderes. Gleden er også at hodet kan/ må brukes hele året.

Da jeg begynte med dette var grunnlaget guide-kurset, samt egne kollokvier og utflukter som vi i kullet organiserte på egenhånd. Informasjonen besto stort sett av noen ringpermer med notater fra kurset, og hva vi på egen hånd, hver for oss, hadde dradd i hop. I dag er det noe annet. I dag er det blitt over fire hyllemeter med bøker; nye og antikvariske, utallige hefter, enda flere ringpermer og skuffer med info, samt abonnement på tidsskrifter og medlemskap i ymse foreninger som gir tilfanget. Ikke minst har vi nettet med Wikipedia og ytterligere søkemuligheter, på nærsagt alle verdens språk. Å stå på enkelte omhyggelig utvalgte mailinglister er også en god kilde til å holde seg oppdatert/informert. Hva som over tid hopper seg opp på egen pc er verdt et kapittel for seg. En og annen guidekollega kan man også spille ball med og utveksle informasjon til gjensidig glede og nytte. Dette vil jeg tro er noe jeg har tilfelles med en del (men jeg innbiller meg ikke med alle) andre guider.

Jeg opplever likevel at noen guider tar meget lett på oppgavene vi har påtatt oss. Jeg har fulgt med på vandringer hvor angjeldende guide marsjerer rett forbi kjente og iøynefallende bygninger uten å ofre de et blick eller en kommentar. Især skuffende blir det når det er nordmenn eller skandinaver blant gjestene. Jeg har opplevd at skulptur som i høyeste grad er relevant for en spesifikk vandring ikke blir omtalt i det hele tatt. Jeg er blitt fortalt om guider som gir direkte gale opplysninger om hva man ser, og som slurver. Jeg har opplevd guider som ikke gjør oppmerksom på farlige trappetrinn, snublekanter og liknende. Og selv om vi blir oppdatert om hva som skjer, opplever jeg igjen at det er guider som lar dette gå hus forbi. Å skyld på at man har en ”dårlig dag”, at gjestene er ”kravstore og umulige” kan kanskje være veien å ro seg ut av problemer der og da, men ikke når samme dårlige produkt leveres ved neste guiding.

Det som savnes i denne sammenhengen, er engasjementet fra guidens side. Ja vel, du har hatt folk med på samme tur ørten ganger før, men

Frognerparkens venner

Foreningen “Frognerparkens venner” ble stiftet i 1971 og feirer i år 40-års jubileum. Frivillige medlemmer bruker tid og kompetanse til Frognerparkens beste.

Det hele startet i 1971 da bystyret i Oslo vedtok å legge motorvei, fra Middelthuns gate ned til Skøyen, gjennom parken. Dette er nok det mest alvorlige forsøk på inngrep i parkens historie, men det har vært mange små og store saker etter det.

det kan da ikke være noen unnskyldning for å lire av seg samme gamle lekser. Hvor er fortellergleden, hvor er fantasi og formidling? Du kan aldri få fortalt alt, men hvorfor ikke fortelle det du har tid til med innlevelse og entusiasme? Er turen minneverdig for dine gjester? Eller er den bare en oppramsing av tørre fakta? Har du sjekket fremkommelighet? Har museet endret inngangspriser og åpningstider? Er du å jour med hva som skjer i byen? Bare for å ta noen eksempler. Flere spørsmål skal jeg hoppe over.

Alt ovenstående peker dessverre i én retning; manglende kvalitetskontroll. Cruiseskipene har nok en viss oversikt (kontroll?) ved at de ofte sender en ”Escort” med gruppen. Eskorten kjenner programmet, han/hun vet bussnummeret, og de/arrangøren ombord kan henvende seg til byråene etterpå. Gjør de det? Ved særskilt bestilte turer (f. eks. av firma, seminarsammenheng og lignende) foreligger også muligheten til etterprøving, men gjør byråene dette på eget initiativ? Tas det kontakt med oppdragsgiver i etterkant, eller venter man passivt på en tilbakemelding?

Dette er ikke snakk om mistenkeliggjøring, men kvalitetssikring i praksis. Når det gjelder ”uorganiserte” turer, som for eksempel Oslo Promenaden, eller Winter Walks, da er det straks verre. Reiselivsnæringen i Oslo burde kunne utøve en viss form for kvalitetskontroll ved å følge med (anonymt) på noen av/helst alle slike turer, og gi tilbakemelding til byrået om kvaliteten på guiden. Vi som er ”menige” på bakkenivå burde hilse muligheten velkommen, og det burde byråene også. Ingen er tjent med guider som ikke leverer kvalitet. Det reflekterer på alle og gir dårlige erfaringer hos brukerne. Dette er egentlig elementære greier, men hvor ofte slurves det med det? Her kan nok noen og hver av oss granske lever og nyrer. Bruk av uniform betyr dessverre ikke alltid kvalitet, selv om vi gjerne liker å tro det. Vi hisser oss opp over såkalte ”piratguider”, men hvis vi ikke leverer kvalitet kan vi heller ikke klage på dem; da er ikke vi stort bedre.

Ellers kom det frem på årsmøtet til NGF at det bør innføres en prøve hvert 5. år for å sikre kvaliteten. Prøven foreslås å være nettbasert. En slik prøve kan være vel og bra, men er i mine øyne utilstrekkelig. Den eneste virkelige kvalitetskontrollen er den som blir foretatt på stedet og hvor guiden blir observert i jobben.

Dette innlegget er ment som en oppfordring både til byråene, reiselivsnæringen/Visit Oslo, og især den enkelt guide, om å skjerpe seg og ta ansvar. En tjeneste som ikke holder mål er vi ikke tjent med. Hvem kjenner sin besøkelsestid og tar ansvaret for dette? Jeg bare spør.

Velmenende, vennligsinnet, og kollegial hilsen,

Anne Merete Knap

Oslo Guideforening mener det er viktig at en guide er representert i styret. Turistene og guidene er “brukere” av parken.

Hilary Sem har sittet i styret for Frognerparkens venner i syv år, fra 2004 til 2011. Hun blir nå erstattet av Berit Fagerbakk.

Berit Fagerbakk

ICEBAR OSLO
BY ICEHOTEL

COPENHAGEN

LONDON

STOCKHOLM

TOKYO

Opening soon:

ISTANBUL

MOMENTARY COOLNESS

With a Twist of Arctic

Baren åpnet dørene 12 november 2009, og har siden det vært et av landets mest unike barerkonsepter. Den kalde delen holder en konstant temperatur på minus fem grader og er bygget av ca 50 tonn naturfrosset is fra Tornelven.

Årets design ”Northernmost Attitude” er et forsøk på å gjenskape den arktiske vinteren i en ny og morsom vri – alt med en god dash rock n’ roll.

Standard inngangen koster 160,- NOK og inkluderer 45 minutter i baren, en valgfri drink servert i et isglass samt en vintercape som holder deg varm under ditt besøk i minus fem.

Besøk oss i Kristian IV's gate 12 eller se våre nettsider www.icebaroslo.no

Ekeberg – Oslos viktigste fjell

Ekeberg - et fjell, spør du. Er Ekeberg et fjell? Er ikke det et berg eller ås, da? Eller kolle som de andre grønne høydene som omgir Oslo heter, Grefsenkollen og Holmenkollen? Berg blir liksom en unnselig betegnelse i Ekebergs sammenheng.

En klippe

Ekeberg er Oslos stødige klippe. Som Akropolis og Palatinerhøyden har Ekeberg vært vitne til alt liv i byen. Et vitne til alle som er kommet og gått. Rundt 10 % av alle Oslos fredede kulturminner er funnet i Ekeberg-området. Fornminnene er helt fra steinalderen, jernalder, vikingtid og middelalder og er automatisk fredet. Store deler av området på Ekeberg er hensynssoner der kulturminneloven gjelder.

Steinalderfunn

Det har vært liv og røre på Ekeberg med bosetninger og aktivitet helt fra tidlig steinalder. 16 oppsiktsvekkende funn ble gjort i høsten 2009 og våren 2010. De arkeologiske funnene forteller at mennesker har bodd på Ekeberg i 10000 år. Det er 2000 år lenger enn man hittil har visst, ifølge daværende byantikvar Marte Boro. Ett av steinalderfunnene viser restene av en bosetingsplass i strandkanten høyt oppe i åsen. Den gang lå vannkanten høyere enn Ekebergrestauranten ligger i dag. Den gang bodde små grupper på åtte til tolv mennesker sammen på strandeiendommene, som man må si at det var. De eldste lå 130 meter og de yngste funnene 45 meter over dagens havnivå. De yngste er fra ca. 4500 f.Kr.

–Det mest spennende og komplekse jeg har vært med på i mine syv år hos Byantikvaren i Oslo, forteller arkeolog Kristine Reiersen om funnene. Historien om Oslo må skrives på nytt.

Helleristninger

I området rundt Sjømannsskolen ble det i 1915 funnet et felt med helleristninger. Det består av 13 motiver; 10 dyretegninger, 1 mennesketegning, 1 fugletegning og en tegning av en fallgrav og fangstredskap. Helleristningene er trolig risset inn for 6-7000 år siden.

Jernalder (ca. 500 f.Kr. – 800 e.Kr.)

Før jernalderen har vi bronsealderen som historisk periode. Den regnes fra ca. 1800 f. Kr og blir avløst av jernalderen. Jernalderen kjennetegnes av at jern var mer tilgjengelig enn bronse. Derfor brukte man heller redskaper av jern. Fra ca. 1500 f.Kr. vet vi at langhus, der dyr og mennesker bodde sammen, var den vanlige hustypen. Vi finner også mer bofast jordbruk.

De mest synlige kulturminnene fra eldre tid på Ekeberg er gravminner og røyser. Framtredende ute på sletta ligger Hjortehaugen - en større gravhaug, og i skogområdene ligger det en rekke mindre gravhauger og gravrøyser, samt noen steinsettinger (ringer av reiste steiner). Disse gravminnene stammer fra jernalderen. Det finnes også et stort antall rydningsrøyser som kan stamme fra hele perioden området har vært brukt til dyrkning. Ved utgravninger har man også funnet rester av bygninger og bosetning fra både jernalder og middelalder. To av de 16 funnene som ble gjort 2009/2010 var rester etter gårdsanlegg og et steinbrudd fra jernalderen.

Vikingtid, middelalder og senere

Helt på tampen av vikingtiden grunnla Harald Hardråde Oslo under Ekeberg. Midt mellom to elveløp vokste det i

middelalderen fram to viktige maktsentra og en trehusbebyggelse i ly av denne åsen. På de fleste malerier av Oslo er Ekeberg med. Mange malere fra opplysningstiden og nasjonalromantikken har valgt seg Ekeberg som utgangspunkt for å beskrive Oslo. Ekeberg er også verdenskjent gjennom Edvard Munchs ”Skrik”. I alle år har denne åsen vært et forsvarsverk eller bolverk mot svenskene og andre inntrengere fra øst. Dette er helt klart en viktig høyde i Oslos historie.

Ekebergrestauranten

130 m.o.h. reiste Tidemanns Tobaksfabrikk en restaurant på Ekeberg i 1916. 13 år seinere ble det utlyst en arkitekturkonkurranse om et nytt bygg. En flunkende ny restaurant tegnet av Lars Backer sto ferdig i 1931. Resultatet var en i datidens formspråk høyreist rektangulær bygning med hvit fasade og veldige vinduer. Det fremsto som et slott og kunne ses fra store deler av byen. Etter 40 års suksessfull drift forfalt gradvis både restaurant og bygg. Tilslutt var det et dansested for godt voksne og gikk på folkemunne under tilnavnet ”Åreknuten”. Ca 1990 ble det stengt. Investor Christian Ringnes kjøpte stedet i 2001 og etter en totalrenovering ble det nyåpnet i 2005. Ringnes ble av Selskabet for Oslo Byes Vel utnevnt til årets osloborger for sin innsats med å redde stedet. Den enestående funkisperlen kan igjen betraktes, beundres og besøkes på den samme historiske grunnen.

Skulptur- og kulturminnepark

Ringnes har lansert planer for en 270 mål stor park i Ekebergskogen. Prosjektet innebærer at C. Ludens Ringnes Stiftelse skal finansiere planer, kartlegging og sikring av kulturminner, kunstinnkjøp og drift av parken. Parkstiftelsen får 300 millioner kroner, og avkastningen skal gå til drift. Det skal brukes 50 millioner på kunstinnkjøp. Det skal kjøpes inn 80-100 skulpturer som skal ha det feminine som tema.

Gaver til byen/kommunen

Ringnes’ gave til byen føyer seg inn i en rekke donasjoner fra generøse privatpersoner som har satt preg på byen. Carl Deichman (1705-1780) var en dansk-norsk jernverkseier, bosatt i Porsgrunn. Han testamenterte sin samling av bøker, manuskripter, natur- og kunstgjenstander, mynter og antikviteter samt et bibliotek til offentlig bruk i Oslo. Thorvald Meyer (1818-1909) var en annen velgjører. Forretningsmannen arvet en stor formue som han igjen økte gjennom trelasthandel, skogdrift og tomtespekulasjoner. Han besatt etter datidens målestokk den største enkeltformue. Hans privatpalé langs Karl Johan var byens fineste. Han skjenket byen Torggata Bad. Thorvald Meyers gate, i bydelen Grünerløkka, ble oppkalt etter ham etter at han ga bydelen tomt til en park, som senere ble Birkelunden. Brødrene Amund og Ellef Ringnes (1840/42-1909/29) var grunnleggere av Ringnes bryggeri. De donerte statuene av Henrik Ibsen og Bjørnstjerne Bjørnson utenfor Nationalteateret. (Relevant for polarjubileene kan nevnes at brødrene Ringnes, Axel Heiberg og Thomas Nicolay Fearnley dannet rederikomiteen som sto bak Fridtjof Nansens polferd og Otto Sverdrups «Fram»-ekspedisjon. Til minne om dette fikk han en øy i det nå kanadiske arkipelago oppkalt etter seg; Ellef Ringnes’ øy.) Alle kjenner til Gustav Vigeland (1869-1943) og hans unike avtale i 1924 med Oslo kommune om atelier og bolig i bytte mot hans enestående produksjon. Parken sto i hovedsak ferdig i 1947. Edvard Munch (1863-1944) donerte store deler av sin uvurderlige produksjon til Oslo Kommune. Gaven dannet grunnlaget for opprettelsen av Munch-museet i 1963. I 1991 donerte det japanske firmaet Idemitsu nesten 60 millioner til utbygging av Munch-museet på Tøyen. Rolf Stenersen (1899-1978) var forretningsmann, idrettsmann, forfatter og kunstsamler. Han

Havnivået ved Ekeberg i løpet av steinalderen

50 moh: veideristningene ved Sjømannsskolen, ca. 6000 år siden

85 moh: lokalitetene ved Ekeberg-restauranten, ca. 9400 år siden

skjenket allerede i 1936 Aker kommune sin store samling av nyere norsk kunst, blant annet mange bilder av Edvard Munch. Christian Ringnes (1954) er arving av Ringnes bryggeri. Hans firma Eiendomsspar har gitt mange gaver til byen. Ordfører Fabian Stang, som for øvrig er tippetippoldebarn av Thorvald Meyer, sier han også setter stor pris på de mange små gavene kommunen får. For eksempel påfuglfontenen ved Nationaltheateret, som ble donert av Christian Ringnes.

Ringnes vil altså gi byen nok en gave – en skulpturpark i Ekebergskogen rundt og omkring restauranten. Han vil også finansiere en gondolbane til 100 millioner fra Bjørvika til Ekeberg. Avhengig av om Munch-museet vil bli bygget på Paulsenkaia, vil gondolbanen starte der og ende til venstre for restauranten.

Skog – park – landskap

Ekeberg er ikke bare spesiell med hensyn til steinalderfunn og kulturminner. Ekeberg er i tillegg en viktig del av de grønne veggene som omkranser den gamle havnebyen og fjordbyen Oslo. Oslo er unik som den eneste skoghovedstaden i Europa, der den ligger mellom tre grønnskledte åser; Holmenkollen, Grefsenkollen og Ekebergåsen, sier Didrik Hvoslef-Eide. (Aftenposten 21.12.10). I tillegg er Ekeberg den eneste gjenværende byskog. Ringnes’ opprinnelige idé var en ren skulpturpark. Etter de nyoppdagede steinalderfunnene har ideen blitt omdøpt til en skulptur- og kulturminnepark. Ringnes har under prosessen ”fått øynene opp for de morsomme kulturminnene som ligger i området” (14.10.10). Som følge av de nye funnene 2009/2010 har Ringnes’ stiftelse sørget for Byantikvarens omfattende arkeologiske undersøkelser. Helt nylig er begrepet skulpturlandskap kommet til. Direktøren i Kulturetaten, Gro Balas, sier det er den største parksatsingen siden Vigelandsanlegget. Hensikten med planforslaget er å tilrettelegge området for flere besøkende av alle slag, både nye beboere i Bjørvika, befolkningen for øvrig og tilreisende, sier hun. Japanske turister er blitt spesielt nevnt i høringsrundene. ”Munchsvingen” skal tynnes ut og det skal lages kunstige plattformer både her og flere steder i åsen. I tillegg kommer gondolbanens landingsbygg, et stort servicebygg, et vannspeil og en paviljong.

Til kvinnens pris - det feminine

Ringnes og Kulturetaten i Oslo kommune planlegger parken sammen. I avtalen heter det om tematikken:

”Det feminine forstås som anleggets tematiske grunnidé og vil danne utgangspunkt for valg av parkens skulpturer. Det er en målsetting å kunne se det feminine billedliggjort gjennom flere blikk og ta med alle aspekter av den feminine karakteren, slik det kan komme til uttrykk gjennom både konkrete kvinneframstillinger og framstillinger som speiler temaet som idé. Dette vil profilere anlegget i forhold til andre skulpturparker.”

129 moh.: de eldste lokalitetene, ca. 10400 år siden

Skulpturene varierer mye i form, høyde og uttrykk. Noen har allerede sett den av Kate Moss i Folketeaterpassasjen. En annen er en flere meter høy høyhelet sko. En tredje en diger matrone som ligger. Bortimot100 skulpturer skal prise og hylle kvinnen og det feminine.

Bearbeiding av planer

Flere runder med antikvariske myndigheter, naturvernere og lokalbefolkning har endret planene betraktelig. Både byantikvar og riksantikvar er inne i bildet. En kritisk gjennomgang og kommentarer har ført til flere endringer. Det blir mindre av alt. Skulpturene skal bli færre og lavere, stiene smalere. En annen endring er uttrykket, navnet og temaet. Kulturetaten ser på utvalget og styrer mot en overgang fra en personlig til et mer kunstnerstyrt utvalg av kvinnelige attributter. Navnet er gått fra opprinnelig å være bare skulpturpark til kvinnens pris til skulptur- og kulturminnepark. Man har gått bort fra skulpturer kun til kvinnens pris til at det feminine blir temaet, bort fra ren skulpturpark til mer natur og skulpturlandskap.

Engasjement

Facebook-grupper for og i mot er opprettet, folkeaksjon og underskriftskampanje på nettet viser et stort engasjement. Debatten har dreid seg om skulpturene er for høye (opptil 15 meter), for mange (100 stk), og om for mye lyssetting vil ødelegge Ekebergåsens siluett. Mange er redd for å omdanne skog til park, at det biologiske mangfoldet i en urørt byskog skal bli skadelidende. Det dreier seg om fugler, eorn og mygg, trær, busker og sjeldne blomster. Noen mener det burde bli et naturreservat. Andre spør seg om ikke nye og/eller utvidede gangveier og 600.000 besøkende vil bidra til å trække ned og forringe området. Og hva med selve anleggsarbeidet? Kritikerne har reist spørsmålet om en park med kvinnelig/feminine skulpturer vil tiltrekke seg elementer med andre interesser enn kunst. Mange lurer på om en gondolbane et par hundremeter over en utflyttet havn vil virke komisk i forhold til de man finner i alpene. Mange er imot privat byutvikling, og for så vidt privatisert infrastruktur.

Tilhengerne sier bare ja, jippi og takk til alt. Planen skal endelig vedtas i 2. kvartal i 2011. Da blir det avgjort om steinalderfunn, kulturminner og moderne skulpturer skal få leve side om side på Oslos viktigste fjell.

Wenche M. Wangen

Kilder:

Aftenposten 02.12.09, 14.04.10, 15.09.10, 14.10.10, 03.11.10, 21.12.10, 06.01.11, http://www.ekebergskulpturpark.oslo.kommune.no/kulturminner/

H.M.K. OSLO SIGHTSEEING 2011

WWW.HMK.NO

OPERATED BY **H.M.Kristiansens Automobilbyrå AS**

OSLO GRAND HIGHLIGHTS AVG. 10:15 VARIGHET 5T. - **OSLO HIGHLIGHTS** AVG. 10:15 VARIGHET 4T. - **OSLO SELECTED HIGHLIGHTS** AVG. 14:00 VARIGHET 4T. (SESONG: 20. MAI - 28. AUGUST.) - **OSLO PANORAMA** AVG. 10:15 VARIGHET 2T. - **OSLO BEST CHOICE** AVG. 12:30 VARIGHET 2 ½ T. - **OSLO CITYSIGHTSEEING** - AVG. HVER ½ TIME, MELLOM 10:00 - 17:00 (SESONG 2. MAI - 30. SEPTEMBER.)

Hvordan Frammuseet ble til og Framkomiteens rolle.

Kortversjon av foredrag holdt 20. mai 2011, ved 75-års jubileet for åpningen av museet.

Ved Olav Orheim, leder, Komiteen til bevarelse av Polarskipet Fram.

I 1914 kom Fram tilbake til Norge, berømt etter atter en svært vellykket polarekspedisjon. På den tredje Framferd hadde skuta som kjent fraktet Roald Amundsen og hans menn til Antarktis til erobringen av Sydpolen 14. desember 1911. Fram hadde så ligget 2 år i Sør-Amerika for muligens å seile ny Nordpolekspedisjon via Beringstredet, før det ble avgjort at det var best å ta skuta hjem.

Fram ble liggende i Horten i mange år, og det var lenge uklart hva som skulle skje med skuta. Noen mente den burde holdes flytende, andre at den burde på land for å bli bevart. En offentlig komité ble nedsatt, og oppløst flere år senere uten å ha holdt et eneste møte. Otto Sverdrup, kaptein på første Framferd og ekspedisjonsleder på den andre, gikk i bresjen for å få skuta bevart for ettertiden, og med han som leder av en privat komité ble det i 1925 satt i gang arbeid med finne ut hva det ville koste å i landsette Fram og få den under tak. Seks år senere overdro staten Fram til denne komiteen, som fikk formaliserte vedtekter og navnet "Komiteen til bevarelse av Polarskipet Fram" (heretter kalt Framkomiteen).

I alle de første årene var finansiering hovedspørsmålet på komitémøtene, og enkeltpersoners gavmildhet viste seg helt avgjørende. Innledningsvis tok komitémedlem skipsreder Lars Christensen hovedkostnadene ved å få Fram reparert. Skuta ble i 1930 slept til Trondheim der den var et stort trekplaster under Trøndelagsutstillingen, hvorfra komiteen fikk halvparten av inntekten fra besøkende om bord. Komiteen startet for alvor innsamling av midler i 1932. Henvendelser til utvalgte enkeltpersoner og bedrifter skaffet etter hvert et halvt dusin bidrag på hver rundt en halv million kr. etter nåtids pengeverdi. (For å få frem tall som omtrent tilsvarer dagens kostnader har jeg omregnet ved å gange med 100.) Bidragene oppmuntret komiteen til å fortsette arbeidet, men det var langt fram til å få realisert planene om å få Fram under tak.

I 1933 ble det startet storstilt pengeinnsamling over hele landet, gjennom banker, forsikringsselskap, aviser og sjømannsforeninger. Nå var tomtespørsmålet blitt brennende – og flere steder ble vurdert, inkludert på Bygdøyenes og i Frognerkilen. Det var også forslag om å plassere Fram i Studentertunden! Komiteen hadde nå mottatt bidrag og forpliktelser på omtrent 10 millioner.

Det var åpen arkitektkonkurranse, og i mai 1934 ble Bjarne Tøien presentert som vinneren blant de 60 forslagene. To måneder senere bestemte komiteen å reise bygget etter hans forslag, og å gå videre i forhandlinger med Ing. Selmer som entreprenør. Senere samme år ble lokaliseringen bestemt til Bygdøyenes, etter generøst tilbud om gratis tomt fra Etablissement Bygdøyenes. Landsetting, restaurering av skuta og husbygging ble beregnet til 22 millioner. Komiteen hadde fortsatt bare halvparten av disse midlene, men det hjalp med en stor donasjon fra Ringnes Bryggeri ved Knud Ringnes, som nå var komitéens formann. Selmer tilbød også millionbeløp til komiteen.

2. mars 1935 godkjente Komitéens prosjektstart. I kontrakten med Selmer

var det flere enkeltelementer som i første omgang måtte avvente mere penger før de kunne gjennomføres, inkludert å støpe gulvet i museet, og få et tak av kobber. Med disse, og flere andre begrensinger, ble arbeidet startet innenfor et budsjett på 20 millioner kr., som var det beløpet komiteen hadde til disposisjon etter at Ringnes hadde gitt en ny stor garanti. Selve landinnsamlingen hadde bare brakt inn halvannen million.

To måneder senere var bildet noe lysere. Staten hadde bevilget kostnadene ved kobbertaket, og General Motors ga en ny Chevrolet som gave til påtenkt utlodning til fordel for Fram. Det kan nevnes at komiteen søkte om tollfrihet for bilen, og etter klage på første avslag konkluderte Finansdepartementet med at "toll på 1300.- kr. måtte betales, men det innvilget fritak fra omsetningsavgiften på kr. 43,43"! Utlodningen brakte inn et par millioner kr. (dagens verdi). Finansieringen ble også lettet ved at flere underleverandører ga gratis arbeid eller varer eller ga henstilling med betaling.

Fram var trukket på plass på land 10. juli 1935, og byggingen av huset rundt båten startet deretter. Da det sto ferdig, hadde alt arbeidet kommet på 25 millioner, og de siste manglende 5 millioner kom inn i løpet av året. Så da Frammuseet ble offisielt åpnet av H.M. Kong Haakon VII og H.K.H. Kronprins Olav den 20. mai 1936, hadde museet gulv og var gjeldfritt.

Frammuseet er et resultat av polarentusiasme og stort personlig engasjement, noe som fortsatt sitter i veggene. Framkomiteen bidrar fortsatt med sin arbeidskraft, og medlemmene får ingen godtgjørelse. Siden etableringen har driften vært finansiert av billettinntekter og butikksalg, uten økonomisk støtte fra stat, kommune eller sponsorer – og slik skiller museet seg fra nesten alle andre museer i vårt land. I startfasen ble Frammuseet drevet på dugnad, med også komiteens medlemmer i billettluke. Museet passerte 100.000 besøkende i 1954, 200.000 besøkende i 1969 og satte ny besøksrekord i 2009 med vel 286 000 besøkende. Av landets museer som tar inngangspenger, er det bare Vikingskipene som har flere besøk, og forskjellen i antall besøk er blitt mindre og mindre de senere årene.

Nå skal Gjøa bringes inn i sitt vernebygg. Det gir Framkomiteen mange av de samme utfordringene som i 1930-årene. Men vi er trygge på at vi skal få dette til, og med nye utstillinger om erobringen av Nord-vestpassasjen blir kanskje det nye museet landets aller mest besøkte? Det er i alle fall målet for denne frivillige, ubetalte komiteen!

Statsbesøk på Fram.

Nylig var Storhertug Henri og Storhertuginne Maria Teresa av Luxembourg på statsbesøk hos det norske kongeparet. Ved den anledning ble det også avlagt besøk på Frammuseet. Det celebre følget, som representerer verdens to rikeste land, ble ledsaget på omvisning av Framkomiteens leder, Olav Orheim og direktør Geir Kløver ved museet. Det ble redegjort for polarhistorien og planene for Gjøa og hvorfor dette lille skipet er så viktig i vår polarhistorie. Gjøa skal komme i hus på parkeringsplassen ved siden av Framhuset. Det skal lages en undergang fra Fram til Gjøa med navnet Nordvestpassasjen, som skal fortelle historien om denne utforskningen. Storhertugparet fulgte interessert med i denne beretning som neppe hadde noen stor plass i deres kunnskapsverden.

Alt om utviklingen på Frammuseet kan følges på www.frammuseum.no.

Aud Vigtel

Kirkerovet i Mariakirken i Oslo høsten 1529

Etter Christian 2s flukt i 1523 og kong Frederik 1s tronbestigelse i 1524 benyttet det norske riksrådet anført av erkebiskop Olav Engelbrektsson mulighetene for å føre en mest mulig uavhengig politikk.

Et nytt og viktig poeng var kong Frederiks kjente protestantiske sympatier og at hans sønn prins Christian (3) var en glødende protestant. Samtidig saboterte Olav Engelbrektsson og riksrådet alle kong Frederiks framstøt for å bli kronet i Norge og slik avslutte det formelle interregnet, altså at styringsmakten lå hos riksrådet, og overta full kongelig styringsmakt. Samtidig red frykten for at Christian 2 skulle komme tilbake med militærhjelp fra sin svoger keiser Karl 5 kong Frederik og det danske riksrådet, som en mare.

Etter at kong Frederik og det danske riksrådet hadde sendt en troppestyrke til Oslo våren 1527 og hadde greid å overta Akershus og innsette sin egen mann Mogens Gyldenstjerne der, fulgte neste akt 1529. Prins Christian ankom Oslo med en flåtestyrke 13. Juli. Om bord var også Henrik Krummedike som var vokst opp i Norge på Akershus der hans far var høvedsmann i mange år, og selv, over 30 år tidligere, i 1487, var blitt utnevnt til høvedsmann på Akershus. I 1489 ble han utnevnt til norsk riksråd og forflyttet til Båhus. Etter sin flytting til Danmark i 1503 ble han også danske riksråd og det danske regimets norgesekspert især i de turbulente 1520-årene. Under dette siste norgesoppholdet ble han involvert i en spesiell sak som innevarslet at innføringen av reformasjonen ikke var langt unna og som synes å ha forvoldt ham store kvaler da han lå på sitt siste noen måneder senere.

En bemerkelsesverdig episode som innevarsler en ny tid var rovet av Mariakirkens klenodier. I en erklæring utstedt i Oslo 18. august 1529 opplyste prosten ved Mariakirken Matts Hvoruf at Henrik Krummedike og den kongelige sekretær Morgen Skinken hadde vært hos ham først og informert ham om at prins Christian var sterk interessert i kirkens klenodier, altså de dyre gjenstandene i edelmetall verdifull smykkestener. Da hadde han bedt Henrik Krummedike om gode råd, men Henrik Krummedike hadde svart (i modernisert rettskrivning) at “jeg ingen råd fikk av hannum i den sak verken til eller fra, men ba meg råde med Gud og mitt kapittel. For han ville være den sak og handling både i råd og gjerning i allenaåte ubevart”. Prosten bevitnet samtidig at verken Henrik Krummedike eller noen av de andre danske riksrådene som fulgte prins Christian til Norge hadde vært implisert i denne saken i råd, dåd eller samtykke. Klenodiene var blitt fjernet fra kirken nattetid og av Morten Skinkel med noen medfølgere på egen hånd (DN VIII, 604).

Erklæringen gjenspeiler utbredte holdninger blant protestanter den gangen som krast kalte den katolske kirkens geistlige for sjelemordere og mente at kirkenes gedigne katolske utstyr og mange praktfullt utstyrte helgenstuker (sidekapeller) var i strid med Skriften og forførte gode mennesker til evig fortapelse i helvetets ild. Erklæringen viser også at både Henrik Krummedike og danske riksråder mer allment var gode katolikker som ikke ville ha noe med den slags å gjøre. Henrik Krummedikes uheroiske forhold til kirkerovet og det politiske menneskets karakteristiske forsiktighet i en brennbar sak springer i øynene. Henrik Krummedike hadde det vondt på sitt dødsleie et drøyt halvår senere. Hans hustru skriver at hun håpet “at han døde en kristen mann, ti han nå uti sin siste sykdom bekjente seg et syndig menneske og titt og ofte bades nåde av den evig barmhjertige Gud”.

Ole Jørgen Benedictow

Professor emeritus UiO, IAKH

Eksplsjonsulykken i Kings Bay-gruven på Svalbard

Året er 1962 og måneden juni. Jeg er om bord i kullbåten “Ingerfem” på vei gjennom isen mot Longyearbyen. Her skal jeg jobbe som gruvearbeider ved gruvene til Store Norske Spitsbergen Kulkompani i Longyearbyen. Lite visste jeg da at bare noen måneder senere, den 5. november 1962, skjedde eksplosjonsulykken i King Bay-gruven på Svalbard. 21 gruvearbeidere omkom.

I norsk bergverkshistorie er det ingen enkeltbegivenhet som har vært så fokusert og hatt stor betydning for helse, miljø og sikkerhet, og ansvar og kontroll av arbeidsforhold. Ikke minst Arbeidstilsynets forhold til politiske myndigheter, regjering og Storting, og den interne organiseringen av tilsynet og samfunnsstyringen. Men i historiens lys må det allikevel sies at selve årsaken til ulykken i mindre grad ble fokusert enn de politiske bruduljene etter ulykken.

Kings Bay Kull Comp. AS ble startet i 1916. Formålet var å utnytte kullfeltene i Ny-Ålesund på Svalbard. Men allerede i 1929 ble driften innstilt etter en eksplosjonsulykke hvor to personer omkom. Til da var det produsert 834 000 tonn kull. Ny drift ble ikke tatt opp igjen før i 1941. Da hadde Staten overtatt aksjene. Men på grunn av krigen ble driften stanset etter kort tid. Anleggene ble rasert og Ny Ålesund evakuert.

Ny drift kom i gang igjen høsten 1945. Men arbeidet i gruven ble forfulgt av driftsulykker som til sammen krevde 5 menneskeliv. I 1948 brant kraftstasjonen, og så omkom 15 mann i en ny eksplosjonsulykke. Men det var ikke slutt med det. Nye eksplosjonsulykker i 1952 og 1953 krevde henholdsvis 9 og 19 mann. Dette førte til driftstans, og det ble overveid om gruva skulle nedlegges for godt. Etter nøye vurderinger, og krav om innføring av strenge sikkerhetstiltak og driftsopplegg, gikk regjeringen inn for ny åpning av King Bay-gruven. Noe Stortinget besluttet i 1956. I perioden 1956 til 1962 gikk ytterligere 7 menneskeliv tapt ved forskjellige arbeidsulykker.

Men så skjedde det som ikke skulle skje. Den 5. november 1962 smalt det på nytt, og 21 personer omkom i en ny eksplosjonsulykke i Kings Bay-gruven. Det politiske spillet var i gang. Regjeringen oppnevnte 4. januar 1963 en granskningskommisjon. Den skulle gi en samlet bedømmelse av forholdene omkring gruvedriften i Kings Bay. Det ble fort avslørt misligheter og avvik av de på forhånd lovede sikkerhetstiltakene. Eksplosjonen hadde rasert gruven, og Stortinget vedtok knapt et år senere (23. august 1963) at Kings Bays virksomhet i Ny-Ålesund skulle avvikles. I alt hadde virksomheten i Kings Bay siden 1945 kostet 71 menneskeliv og Statens totale tap var ca. 70 millioner kroner.

Utvinning av mineraler og malmer i Norge har en lang og tradisjonsrik historie. Fra de første bosetninger og bruk av steinredskaper, frem til utvinning av gull, jern og kobber for flere tusen år siden, til sølv på Kongsberg og koppermalm på Røros på 1600 – 1700 tallet, og til dagens moderne uttak av stein, malm og mineraler. Norges fjeld skal betale Norges gjeld. Gjelden er for lengst betalt, og bergindustrien, slik den kjennes i sin klassiske form, var sterkt delaktig i dette. Forbruket av stein/mineral/ malm er i dag ca 18 tonn pr nordmann pr år, hvorav pukk og grus alene utgjør over 10 årstonn pr person.

Norsk bergindustri har historisk skapt aktivitet og oppgang, med positive

ringvirkninger for folk og samfunn. Medaljens bakside har ikke vært like synlig til enhver tid. Nede i gruvegangene var det mørkt og kaldt. Det var for mange en usunn arbeidsplass som tok på helsa. Etter flere års arbeid fikk noen gruvearbeidere alvorlige sykdommer, mens andre klarte seg bra. Selv om det var mange ulykker og sykdomstilfeller, nådde mange allikevel en høy alder. De første årene etter krigen var revolusjonerende, også i arbeidsmiljøsammenheng. Etter hvert kom mer mekanisering og automatisering og inn i gruvearbeiderens hverdag. Noe som førte til reduksjon i fysisk belastning, mens de psykiske belastningene ble mer dominerende i dag enn tidligere. På grunn av økende produktivitet er mengden luftforurensninger produsert pr tidsenhet økt betydelig de senere år. Dette kunne føre til redusert luftkvalitet dersom ikke tiltak som ventilasjon, reduksjon av støv og gasser kontinuerlig ble fulgt tilfredsstillende opp i henhold til myndighetskrav.

Men hva hendte egentlig i Kings Bay-gruven? Hvorfor har så mange omkommet i eksplosjonsulykker i kullgruver? I media presenteres hyppig meldinger om gasseksplosjoner i kullgruver i China, Russland og andre land ute i verden? Men var forholdene verre på Svalbard enn i andre land?

Årsaken til eksplosjonsulykkene i Kings Bay-gruven, og også i de andre kullgruvene på Svalbard, skyldes forekomsten av gassen metan. Metan dannes i alle kullgruver i større eller mindre mengder, og kan sammen med antennbart kullstøv medføre risiko for utvikling av metan/ kullstøveksplisjon under gitte betingelser. Metan har en egenvekt på ca halvparten av luft, og er en gass uten lukt, farge og smak, men som kan være eksplosiv i en blanding med luft på ca 5-15 %. Metan i større konsentrasjoner kan også bidra til å fortynne luftens oksygeninnhold ned til helsefarlige nivå. Mange metangasseksplosjoner har opp gjennom årene skjedd i de fleste kullgruvene på Svalbard, både i de norske og russiske. Kings Bay-gruven hadde et innhold av metan på ca 4-5 m³ pr tonn kull produsert, og i gruvene i Longyearbyen og i Svea-gruven fra 0,8-1 m³/tonn kull. Dette er lave nivå i forhold til andre kullgruver ute i verden, noe som må sees i sammenheng med permafrosten på Svalbard. Metaninnhold på < 3 m³/tonn kull er lavt. Tilfredsstillende ventilasjon er et avgjørende tiltak for å unngå risiko for metangasseksplosjoner. I dype og varme kullgruver kan metangassinnholdet være langt høyere enn på Svalbard (over 50 m³/ tonn kull). Kraftig fall i atmosfæretrykket i kullgruver kan føre til sterk økning i utstrømming av metan i kullgruver. Dette kan også ha vært den utløsende årsaken til gasseksplsjonen i Kings Bay i november 1962.

I juni i 2010, ca 48 år etter jeg første gang var i Ny-Ålesund og Kings Bay, kom jeg på nytt sigende med båt inn til dette historiske stedet. Denne gang i forbindelse med en klimakonferanse som tok oss fra Tromsø, Nordkapp, Bjørnøya, langs Vest-Spitsbergen til den lille øya Moffen på 80 grader Nord. Fortsatt lå åpningen til Kings Bay-gruven lett synlig under blå himmel omkranset av snødekte fjell og et speilblankt blått hav. Det var tid til å gjøre seg noen historiske refleksjoner omkring skjebnen til mang en gruvearbeider.

Tom Myran

Professor em. NTNU

Gruvearbeider i Longyearbyen i 1962

De politiske ettervirkninger av Kings Bay-ulykken

Gruveulykken i Kings Bay i november 1962 ga støtet til en av de mest dramtiske politiske debattene i Norge i etterkrigstiden. Saken ble utløst da et granskningsutvalg (Tonseth-kommisjonen) avga sin rapport med sterk kritikk av de sikkerhetsmessige tiltakene i gruven.

Den poliske debatten førte til at regjeringen Gerhardsen måtte gå av og regjeringen Lyng overtok – riktignok bare for fire uker. Bare to år senere vant imidlertid de borgerlige partiene en stor seier ved stortingsvalget og regjeringen Borten kom til makten.

I ettertid kan man spørre hvorfor denne ulykken skapte så mye dramatikk. Som Tom Myrans artikkel viser har det vært mange gruveulykker på Svalbard uten slike dramatiske konsekvenser.

Einar Gerhardsen beskriver omstendighetene om regjeringsskiftet som en av de merkeligste aksjoner i norsk historie. Forklaringen må en etter hans mening søke i den alminnelige politiske situasjon slik den utviklet seg gjennom hele etterkrigstiden.

John Lyng skriver i sine memoarer at det ikke er mulig å forstå Kings Bay-saken hvis man ikke ser begivenhetene i 1962-63 i sammenheng med eksplosjonsulykkene og granskningene i perioden 1948-1956. Disse rapportene viste at staten – og Stortinget – ikke burde påta seg ansvaret for fortsatt drift, med mindre grundige undersøkelser viste at dette kunne skje med en høy grad av sikkerhet. Dette ble konklusjonen på stortingsdebatten i 1953.

Da gruven i Kings Bay ble åpnet i 1957 mente Lyng at påleggene og betingelsene gikk langt ut over det vanlige og rutinemessige ansvar som knytter seg til enhver statsbedrift. Stortingets konklusjon påla regjeringen også et parlamentariske ansvar. Dette var John Lyngs hovedbegrunnelse for de borgerlige partienes mistillitsforslag i 1963.

Men det som muliggjorde selve regjeringsskiftet var Sosialistisk Fokeparti, som da var ledet av Finn Gustavsen. Stortingetvalget i 1961 hadde for første gang fratatt Arbeiderpartiets et rent flertall i Stortinget. Arbeiderpartiet hadde 74 representanter, de fire borgerlige partiene hadde til sammen 74 representanter, mens SF hadde to og kunne dermed være tungen på vektskålen.

Ved avstemningen om Kings Bay i august 1963 stemte SF for de borgerlige partienes kritikk, noe som førte til at regjeringen Gerhardsen valgte å gå av.

Mange har stilt spørsmål om hvorfor SF stemte som de gjorde. Bare fire uker senere gikk de sammen med Arbeiderpartiet og felte regjeringen Lyng. Finn Gustavsens hovedbegrunnelse i sine memoarer er i korthet denne: SF ønsket å nedkjempe etpartistaten.

SF ønsket med andre ord å vise at de var en parlamentarisk maktfaktor som Arbeiderpartiet burde ta mye mer hensyn til.

Per Morten Vigtel

EXCHANGE WECHSEL CAMBIO

FOREX
MORE MONEY FOR YOUR MONEY

OSLO SENTRALSTASJON • ØVRE SLOTTSGATE 12 • FRIDTJOF NANSENS Plass 6 • BRUGATA 8

Vi guider deg til en bedre helse!

**20% RABATT PÅ
MBT TIL MEDLEMMER I
OSLO GUIDEFORENING!**

Plager i muskel- og skjelettsystemet utgjør mellom 40 og 50 prosent av de totale sykefraværstilfellene for kvinner og menn i Norge. Ståing og gåing på harde gulv, ensformig arbeid og arbeid i uheldige stillinger av lengre varighet bidrar til slitasje, smerter og plager. Dette vil MBT gjøre noe med. MBT er et stort steg mot en sunn og bedre arbeidsdag!

physiological footwear

www.mbt.no

Masai Barefoot Technology...

- kan hjelpe ved leddplager
- stimulerer balansen
- kan hjelpe ved muskelpager
- aktiverer muskulaturen
- kan hjelpe ved fotproblemer
- bedrer kroppsholdningen
- gir maksimal støtdemping
- er leddavlastende

Den originale masaiskoen!

Effekten er dokumentert
gjennom studier!

MEDICUS PLESNER

HELSE
VEVERE
& POTTE

OSLO, Pilesredet 7. Tlf: 815 55 300/ **HAMAR**, Torggata 1. Tlf: 62 53 34 88/ **STRØMMEN**, strømsvn. 61. Tlf: 63 81 56 98/
GJØVIK Remed, Strandgata 17. Tlf: 61 17 16 95 / **TØNSBERG** Helsehuset, Kammergt. 4. Tlf: 33 31 91 35

